

Gunilla svarar och förklarar 2020 och 2021

Innehåll

Gunilla svarar och förklarar	5
Webbläsare	5
5G	5
Operativsystem.....	5
Domänadress	5
Uppdatera och uppgradera	6
IP-adress	7
Widget.....	7
HTTP och HTTPS	7
Windows skärmsklippsverktyg	8
Cookie.....	8
Bit och byte	9
Algoritm	9
Flytta text	9
Meddelande till uppringande.....	10
PDF	10
Artificiell intelligens	11
VPN.....	11
Dela position på Google Maps	11
Mejlklient kontra webmail (webbmejl)	11
Slå samman dina bilder (bildfiler) till en pdf-fil.....	12
Skicka SMS från datorn.....	12
Digitala sömnpiller.....	13

GPS	13
Redigera PDF-dokument	14
Fäst webbsidan på Windows startmeny	14
Prisjämförelser	15
Digitala brevlådor	15
Tvåfaktorautentisering	15
Cookies	16
Hitta mobilen om du har tappat den	16
Använd Officepaketet helt gratis	16
Covidbevis i mobilen	17
Cache och Cacheminne	17
Hitta muspekaren på skärmen	18
Komprimera filer	18
Virustesta filer	18
Konfiguration av datorn	19
Hjälp till självhjälp	19
Kortkommandon i Windows	20
FN-tangenten	20
Funktionstangenter	21
Ta en bild av dataskärmen i webbläsaren Edge	21
Länkar i okända mejl	21
Prylförsäkringar	21
Skapa genväg till webbsida på datorn skrivbord	22
Använda egen bakgrundsbild på datorns skrivbord	22
Datorns åtgärdscenter	23
Windows 11, 5G och wifi6 - dessa ständiga uppgraderingar!	23
Surfa inkognito	24
Om du befinner dig i nöd	24
Freja ID	25
Välja Googles sökmotor i webbläsaren Edge	25
Bokmärken och favoriter i webbläsaren	25
Vårda batteriet	26
Bli av med irriterande aviseringar i mobilen	27
To-do-lista	27
Molntjänster	27
Säkra Klarna-köp	29
Länka till en webbsida	29

Stänga av datorn	30
Misstänka länkar	31
Stör-ej-funktion i mobilen	31
Infoga bild i dokument	31
Aktivitetsfältet i Windows.....	32
Skärminspelning	32
Surfa via mobilen	33
QR-kod	34
Skräppost och reklam	34
Läsa e-böcker	35
Tips.....	36
Google Meet	36
Begagnade Apple-produkter	36
Spela piano på datorn.....	36
När datorn hakar upp sig.....	37
Google Assistent	37
Emoji och smiley	37
Översätta tal	37
Digicare tillsammans	37
Hitta olika tecken och utländska bokstäver	37
Windows kalkylator	37
Promenad på Manhattan	38
Köpa och sälja begagnat	38
Loppmarknad på nätet	38
Digitalhjälp och betalninghjälp	38
Vädertjänster och väderappar	38
Hitta-på-något-generator	38
Ge liv åt gamla släktfoton.....	39
Be datorn läsa upp texten	39
Byta bakgrund på bild.....	39
Google Keep vid minnesproblem	39
WIFI-samtal vid dålig täckning på mobilen.....	39
App för att studera stjärnhimlen	39
Ställa alarm i Windows	40
Konvertera mellan olika måttenheter	40
Funktioner i Windows musplatta.....	40
App för att minska matsvinn	40

Vykort online	40
Komma ihåg födelsedagar	40
Kortfilmer på SVT	41
Visning i Utforskaren	41
Svensk historia online.....	41
Stänga av pekplattan	41
Podden Ålderstigen	41
Hitta vilse	41
TOA-Sverige	41
Appen Karma	42
Promenadsällskap.....	42
Panta allt som har en streckkod.....	42
Microsoft Tips	42
Säkerhetskollen	42
Lösenordsrobot.....	42
Ladda ner bilder från nätet	42
Konstrunda.....	43
Släktforskning	43
Testa luksinnet	43
Walking Talking.....	43
Så var vädret förr i världen.....	43
Ångra att du stängde en flik i webbläsaren	43
Redigera en bild online.....	43
Mobiltäckning	43
Varningar	44
Windowsuppdatering.....	45
Falsk Elgiganten-representant.....	45
ID-kapning	45
Falskt problem med betalning	45
Var försiktig med ordet Ja	46
Säkerhetskollen	46
IT-bildgåtor	46

Gunilla svarar och förklarar

Webbläsare

Webben är ett annat uttryck för *internet* eller i dagligt tal *nätet*. Ibland ser man uttrycket *www* och det betyder *World Wide Web*. På engelska stavas *web* med ett *b* och på svenska stavas man oftast med två *bb* (*webb*). *Webbläsare* (engelska: *web browser*), är ett program för att hämta, tolka och återge dokument som lagts upp på webbservrar på Internet. Den webbläsare som de flesta är förtrodda med heter *Internet Explorer*. Den är gammal och förlegad och ska inte längre användas. De två webbläsare som numera används mest är *Google Chrome* (Google) och *Edge* (Microsoft). *Edge* ingår i Windows 10 och 11. En fjärde webbläsare, som framför allt används av personer som bygger webbplatser, är *Firefox*. I iPhone heter webbläsaren *Safari*. I android heter den ofta *Internet*. Där finns också *Google Chrome* som en app.

5G

5G står för *5:e generationens mobilnät* eller trådlösa system. 5G är nästa stora fas av mobila telekommunikationsstandarder. 5G började användas i Chicago och Sydkorea under 2019. 5G finns för närvarande endast inom vissa begränsade områden i Sverige. Nya mobiler är dock förberedda för 5G, men ännu har de flesta inte tillgång till 5G-uppkoppling. 5G är mycket snabbare än 4G (4:e generationens mobilnät) som är allmänt förekommande idag. Uppkoppling med 5G kommer att ske med mindre fördröjning. Med 5G kommer man att kunna koppla upp alla möjliga utrustningar mot internet i det s.k. digitala hemmet.

Operativsystem

Ett *operativsystem* är ett datorprogram, eller en samling datorprogram, som syftar till att underlätta användandet av en dator, genom att utgöra länken mellan datorns maskinvara och de tillämpningsprogram som användaren vill köra på datorn, surfplattan eller den smarta mobilen. Man skulle kunna säga att *operativsystemet är datorns dirigent* medan *dataprogrammen är musikerna som blir dirigerade*. I PC-datorer (Personal Computers) är operativsystemet *Windows*, i MAC-datorer heter det *Mac OS*. I somliga datorer används operativsystemet *Linux*, en fri programvara som går att använda på både PC-datorer och MAC-datorer. I mobiler och surfplattor används antingen operativsystemen *Android* eller *iOS (iPhone, iPad)*. Det finns även surfplattor och mobiler med operativsystemet *Windows* även om de inte är så vanligt förekommande.

Domänadress

En *domänadress* är det som står efter @ (snabel-a) i en e-postadress eller efter *http://* och före första snedstreck. I nedanstående exempel är det fetstilsmarkerade själva domänadressen. Början dvs. *https://* syns ofta inte i adressraden i webbläsaren förrän man dubbelklickar på adressen.

E-postexempel: seniornetbaltzar@gmail.com, kontakt@seniornetkungsholmen.se;
gunilla.brattberg@varkstaden.se.

Webbadressexempel: <https://seniornet.se>, <https://kungsholmen.seniornet.se/program/kurser/>. I det senare exemplet är kungsholmen en *subdomän* (underdomän). Ändelsen *.se* anger att adressen tillhör en svensk *toppdomän*. Andra vanliga toppdomäner är:

Generiska toppdomäner

.com (står för commercial (kommerciell))
.org (står för organisation (organization))
.edu (har med utbildning (education) att göra)

Nationella toppdomäner

.se för Sverige
.fi för Finland
.dk för Danmark
.no för Norge

Uppdatera och uppgradera

Ibland används dessa begrepp lite slarvigt om varann utan att man riktigt förstår skillnaden.

Uppdatering och *uppgradering* är två viktiga operationer som gäller appar och dataprogram.

En *uppdatering* släpps för befintlig programvara/app för att åtgärda eventuella fel och säkerhetsproblem ("buggfixar"). Därför är det viktigt att alltid uppdatera sina appar och program. En uppdatering är vanligtvis gratis.

En *uppgradering* ger nya funktioner och funktionaliteter till det befintliga programmet/systemet. En uppgradering är ofta förenad med en kostnad.

En *uppdatering* är vanligtvis gratis och är en uppgift som går på några minuter, medan en *uppgradering* brukar innebära ett nytt köp där operationen är mer komplex än en uppdatering och därmed tar mer tid. I en del program/appar sker uppdateringar automatiskt i bakgrunden utan användarens ingripande. I andra kan man behöva starta en uppdatering själv. En uppgradering sker vanligen inte automatiskt utan måste initieras av användaren.

Exempel

- *Windows 10* uppdateras ett par gånger per år. Det sker ofta automatiskt och det ska man göra för att öka säkerheten i datorn. Även för appar kommer det uppdateringar som man i en *androidmobil* aktivt kan installera i appen Play butik. Man kan också ställa in så att det görs automatiskt när man har wifi-uppkoppling. Har man *Windows 10* kan man *uppgradera* till *Windows 11* om man har en relativt ny dator.
- Många *appar* finns i en enklare *gratisversion* och en *betalversion* som har fler funktioner. De som skapar appar vill förstås att användarna ska ladda ner betalversionen och det finns olika sätt att lura användarna att *uppgradera* från gratisversionen till betalversionen. I gratisversionen förekommer oftast reklam vilket man slipper i betalversionen, men i de flesta fall klarar man sig alldeles utmärkt med gratisversionen. Man behöver således inte uppgradera appen men man ska se till att den är uppdaterad.
- När det gäller *operativsystemen i mobilen* – android eller iOS – så uppgraderas det med ojämna mellanrum, t.ex. android 9, android 10, android 11 osv. Man får ett meddelande om att en *uppgradering* väntar och man måste aktivt sätta igång den. Det är lämpligt att göra det när man har tillgång till wifi. Det brukar ta en god stund och förbrukar således surf-tid om man gör det via SIM-kortet utan wifi. Uppgraderingen är kostnadsfri men leverantörerna har gjort så att en *androidmobil* man köpt med t.ex. android 8 endast går att uppgradera till android 10 och därefter är det stopp, även om android numera finns i version 12. Detta för att få konsumenterna att köpa ny utrustning. Det går dock att använda en mobil med ett äldre operativsystem, åtminstone så

länge mobilt bank-ID tolererar detta. I nuläget krävs minst android 6 och iOS 12 för att mobilt bank-ID ska fungera.

- När det gäller *operativsystemet i datorn* har de flesta i nuläget Windows 10 medan *uppgradering* till Windows 11 är på gång. Det går även här att använda äldre operativsystem ett bra tag, åtminstone tills Microsoft slutar att skicka ut säkerhetsuppdateringar för Windows 10 och det sker i oktober 2025.

IP-adress

En *IP-adress* (Internet Protocol address) är ett nummer som används som adress på internet. IP-adressen identifierar normalt en viss dator eller annan digital apparat, t.ex. en router. IP-adressens första del visar till vilket nätverk datorn är kopplad. En IP-adress kan t.ex. se ut så här: 178.16.218.214. Du kan ta reda på din IP-adress på <https://ip.nu/>. Det går även att spåra en IP-adress på <https://www.adressip.se/spara-ip-adress/>. Matar man in ovanstående IP-nummer där så får man veta att uppkopplingen till internet tillhör bredbandsleverantören Stockholms Stadsnät och att datorn (routern) finns på Latitude: 59.3287, Longitude: 18.0717, dvs. ungefär där jag bor.

Att spåra IP-adress till en person är inte helt enkelt, inte lika enkelt som att t.ex. spåra IP-adresser geografiskt. IP-adressen är i första hand kopplad via personens *bredbandsleverantör/internetleverantör*, det är dessa som delar ut IP-adresser till sina kunder.

Din IP-adress är inget som du behöver bekymra dig om men det kan vara bra att veta att via IP-adresser kan man t.ex. spåra vem som står bakom IT-sabotage och IT-bedrägerier.

Widget

En *widget* är ett litet fönster som ständigt kan uppdateras och visas på en dators skrivbord eller på startsidan i en mobil enhet, utan att användaren behöver aktivera fönstret. Det kan exempelvis visa en klocka, en kalender, en batterimätare, eller väderinformation. När man installerar en app i mobilen så kan det samtidigt installeras en "kortversion" av appen, dvs. en widget i mobilen.

På min androidmobil har jag på startsidan/hemskärmen en *widget* med en klocka samt väderinformation. På den startside/hemskärm jag når genom att svepa från höger till vänster har jag en widget som tillhör appen Samsung Health. Där finns bl.a. en stegmätare som nollställs vid midnatt och som lätt visar hur många steg jag tagit under dagen.

På en androidmobil når man "förrådet" av widgetar genom att på någon av startsidorna/hemskärmarna trycka och hålla kvar trycket på bakgrundsbilden där det inte finns några appar. Om du gör det kommer det fram en ikon för widgetar i nederkanten. Klicka på den så kan du bläddra bland de widgetar som finns i mobilen. Om du hittar någon widget du vill ha på någon av startsidorna/hemskärmarna så trycker du på den. Den hamnar då på första lediga plats på någon av dina startsidor/hemskärmar.

HTTP och HTTPS

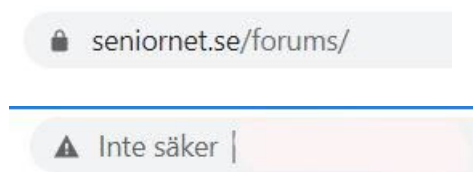
Det handlar om *kommunikationsprotokoll* som används för att överföra data på internet.

http betyder *Hypertext Transfer Protokol*

https betyder *Hypertext Transfer Protokol Secure*

I begynnelsen började alla webbadresser på http://, numera börjar de flesta seriösa webbplatser på https://. S står för *säkerhet* och innebär att all information som skickas mellan dator och internet är *krypterad* under transporten.

I webbläsaren *Chrome* ser man inte *http* respektive *https* förrän man klickar på adressen. I stället syns det ett hänglås när adressen börjar på *https* och en varningstriangel samt texten *Inte säker* när adressen börjar på *http* och således inte är helt säker.

I webbläsaren *Edge* används också ett hänglås före adresser som börjar på *https*. Före osäkra adresser står det *Ej säker*.

Du ska aldrig genomföra några betalningar vare sig i banken eller i webbutiker om inte adressen är säker. Om du är tveksam inför vem som ligger bakom en säker webbplats kan du *högerklicka på hänglåset* framför adressen. Klicka därefter på *certifikat*. Då får du upp en ruta med information om vem som certifikatet utfärdats till.

Windows skärklippsverktyg

Skärmdumpar brukar skärmbilder kallas, dvs en bild av skärmen på datorn, mobilen eller surfplattan. Man kan vid behov även ta en bild på delar av skärmen. Att ta skärmdumpar är ett utmärkt sätt att förmedla ett problem som uppstår på datorn eller i mobilen. Man kan skicka skärmdumpen via mejl till någon som kanske vet hur man ska lösa problemet. Det finns olika sätt att gå tillväga beroende på vilken plattform det gäller.

Windows 10

Du kan använda *Windows-tangenten + Shift + S* för att få upp en ruta som du själv kan justera för att bestämma vilken del av skärmen som ska avbildas. När du har gjort det sparas det markerade området i "*Urklipp*". Du kan klistra in det i ett mejl eller ett dokument genom att först se till att markören är där bilden (skärmdumpen) ska vara och därefter samtidigt klicka på *Ctrl+v* på tangentbordet.

Du kan också klicka på *Windowstangenten* på tangentbordet och bläddra fram bland programmen/apparna till *Tillbehör i Windows>Skärmlippverktyget*. I rutan som kommer upp klickar du på *Nytt* och markerar det område du vill ta en bild av. När det är gjort kan du spara bilden genom att klicka på *diskettikonen till höger om Nytt*, döpa filen och spara den i någon bildmapp på datorn. Därefter kan du importera bilden i ett dokument eller mejl. Det finns ytterligare några sätt att gå tillväga. Läs mer här: <https://pcforall.idg.se/skarmdump>.

Mobil och surfplatta

Förfaringssättet är olika beroende på vilken typ och vilket märke mobilen/surfplattan har. Det kan även växla mellan olika årgångar av samma mobilmarke. I min androidomobil trycker man samtidigt på startknappen och ljud-ner-knappen.

Cookie

En *cookie* – en webbkaka – är en liten textbaserad datafil som en webserver kan be att få spara i webbplatsbesökarens dator. Syftet kan t.ex. vara att användaren inte ska behöva ange språkval och andra inställningar eller logga in på nytt för varje besök, att ge ägaren av webbplatsen bättre statistik över användarnas beteende och att användaren ska få individualiserad reklam baserad på tidigare sökningar och köp.

Det finns således situationer när man har nytta av att cookies sparats i datorn samtidigt som man helst inte vill att ens information används för senare utskick av reklam. Om man har sparat cookies i webbläsaren så går det att rensa bort dessa i webbläsarens inställningar. I Google Chrome går man in på *Inställningar>Sekretess och säkerhet>Rensa webbinformation och Cookies och annan webbplatsdata*.

Bit och byte

I databehandling är *bit* den grundläggande informationsenheten. En *bit* är en *variabel* som bara kan ta en av två möjliga värden. En variabel är något som kan ändras. De två möjliga värden en *bit* kan anta är 0 och 1. En *byte* består av åtta bitar. En *byte* är en måttenhet för *informationsstorlek*.

När du mäter hastigheten på ditt bredband på <https://bredbandskollen.se> så får du svar i *Mbit/s*, dvs. megabit per sekund. Du får ett värde för *nedladdning* från nätet (t.ex. 181,07 Mbit/s) och ett värde för *uppladdning* till nätet (t.ex. 93,95 Mbit/s). Det senare värdet brukar vara lägre. Om du kör flera tester får du lite olika värden men de bör vara i samma storleksordning.

När du högerklickar på en bildfil, en dokumentfil eller en mapp i *Utforskaren* och därefter klickar på egenskaper så kan du se hur mycket information det finns i filen – hur stor plats den tar på din hårddisk eller i molnet. Värdet anges i *Byte* (B), *Kilobyte* (kB), *Megabyte* (MB) eller *Gigabyte* (GB). Om du använder dig av Google Drive eller någon annan molntjänst så finns det en gräns för hur många *byte* man kan spara gratis. I *Google Drive* är det 15 GB.

Algoritm

En *algoritm* är en "lista" med *instruktioner* som efter exekvering (att de utförts) löser ett problem. Man kan säga att en algoritm är ett recept, en steg-för-steg-guide. Så här skulle *algoritm* för att baka en sockerkaka se ut:

1. Ta fram matfett, ströbröd, 2 ägg, 2 dl strösocker, 3 dl vetemjöl, 1½tsk bakpulver, ½ tsk vaniljsocker, 50 gram smör och 1 dl mjölk.
2. Sätt ugnen på 175 grader. Smörj och bröa sockerkaksformen. Vispa ägg och strösocker vitt och pösigt. Blanda samman mjöl, bakpulver och vaniljsocker.
3. Smält smöret och häll i mjölken, så att allt blir ljummet. Häll mjölkblandningen i sockerblandningen och rör om. Vispa ner mjölblandningen i smeten och häll den i formen.
4. Grädda din sockerkaka i 175 graders ugn i 28-30 minuter. Känn med en sticka om den är klar. Är stickan helt torr är sockerkakan klar.

Begreppet algoritm används dock inte vid bakning utan inom matematiken och datavetenskapen för att t.ex. söka och sortera information. Facebook har t.ex. skapat en mycket komplex algoritm, som möjliggör ett stort mått av individanpassning. Här ingår vilka sorters poster en användare brukar klicka på eller gilla, vilka sidor man gillar m.m.

Flytta text

Ibland vill man *kopiera en text* från ett dokument till ett annat för att slippa skriva in den på nytt, eller *flytta en text* om den har hamnat på fel ställe. Då gör du enklast så här:

Kopiera text och klistra in den

1. Markera texten och kopiera den:
 - a. I datorn gör du det med musen, därefter klickar du på Ctrl-tangenten + c-tangenten. Då blir texten kopierad och finns i datorns arbetsminne.
 - b. I androidmobilen trycker du på texten och väljer *Kopiera*. Då finns texten i mobilens arbetsminne.

2. Sätt in markören där du vill ha texten.
3. Klistra in texten:
 - a. I datorn klickar du på Ctrl-tangenten + v-tangenten
 - b. I mobilen trycker du på platsen för texten och väljer *Klistra in*.

Flytta text

1. Markera texten och klipp ut den:
 - a. I datorn gör du det med musen, därefter klickar du på Ctrl-tangenten + x-tangenten. Då blir texten urklippt och finns i datorns arbetsminne.
 - b. I mobilen trycker du på texten och väljer *Klipp ut*. Då finns texten i mobilens arbetsminne.
2. Sätt in markören där du vill ha texten.
3. Klistra in texten:
 - a. I datorn klickar du på Ctrl-tangenten + v-tangenten
 - b. I mobilen trycker du på platsen för texten och väljer *Klistra in*.

Meddelande till uppringande

När det ringer på mobilen och man är upptagen eller inte vill svara kan man enkelt ge uppringaren besked via SMS. Följande instruktioner fungerar i alla fall i Samsung-mobiler. Hur det är i andra mobiler vet jag inte men det kan vara värt att testa.

1. Öppna Telefon-appen.
2. Klicka på:
 - a. De tre lodräta prickarna i högerkanten.
 - b. Inställningar.
 - c. Snabbavvisningsmeddelanden
3. Här kan du skriva in meddelanden t.ex.
 - a. Jag ringer upp senare.
 - b. Jag ringer strax.
 - c. Ring lite senare.
 - d. Skicka SMS till mig.

När det ringer och du inte vill svara sveper du fingret nerifrån och upp på skärmen och väljer något av de meddelanden du har skrivit in tidigare. Då går det ett SMS med just det meddelandet till uppringaren.

PDF

Du har säkert hört talas om PDF-filer. Men vad är det och hur skapar man dessa? PDF är en förkortning av *Portable Document Format*. Det är alltså en dokumentfil som har ett format som är läsbart både här och där oberoende av vilket dataprogram man använder. Vanligen är det textfiler, men ett PDF-dokument kan även innehålla länkar och knappar, formulärfält, ljud eller video. Du kan enkelt öppna PDF-filer i Windows eller Mac OS med det kostnadsfria programmet *Acrobat Reader DC*.

Om du sparar en dokumentfil i ordbehandlingsprogrammet *Word* så sparas den till en fil med ändelsen doc. Men när du sparar den kan du välja att i stället spara den som en pdf-fil. Du klickar då på *Spara som*, därefter döper du filen på raden med *Filnamn*. Under denna rad finns det möjlighet att välja *filformat* och där väljer du PDF (*.pdf). Om du skriver i *Google Document* kan du ladda ner filen som en PDF-fil genom att klicka på Arkiv>Ladda ned>PDF-dokument (.pdf). Det går precis lika bra att göra detta med *Excel-filer* eller filer i *Google Kalkylark*.

Artificiell intelligens

Artificiell intelligens (AI) eller *maskinintelligens* är förmågan hos datorprogram och *robotar* att efterlikna människors och andra djurs naturliga *intelligens*. Det handlar främst om *kognitiva* funktioner såsom förmåga att lära sig saker av tidigare erfarenheter, förstå naturligt språk, lösa problem, planera en sekvens av handlingar och att generalisera.

Artificiell intelligens används främst inom följande områden:

- Massiv automatisering, t.ex. att sortera ifyllda formulär på en webbplats, baserat på betydelsen för det som skrivits i dem.
- Förutsägelser som man inte riktigt begriper hur de går till, t.ex. förväntade aktiekurser.
- Uppgifter som inbegriper så stora mängder data att det är uppenbart att en människa inte kan utföra dem.
- Ren ersättning för en människa, till exempel att en självstyrande bil kollar av den omgivande trafiken, i stället för att en mänsklig förare använder sina ögon för att göra det.

VPN

VPN är knappast något som man som senior behöver använda men det kan vara intressant att veta vad det handlar om.

VPN är förkortning för *virtuellt privat nätverk*. Det är en teknik som används för att skapa en säker förbindelse eller en skyddad "tunnel" mellan två punkter i ett icke-säkert datanätverk (t.ex. Internet).

Med en VPN-anslutning kan en säker privat förbindelse skapas över ett publikt nätverk (internet). Många organisationer har internt uppbyggda virtuella privata nätverk. Exempel på användning av VPN-anslutningar är att någon på resande fot kopplar upp sig mot företagets *server* för att arbeta som om *klienten* var ansluten i det lokala nätverket. VPN kan också användas för att maskera IP-adressen på individuella datorer inom Internet för att t.ex. kunna surfa anonymt på Internet.

Dela position på Google Maps

På SVT:s program Seniorsurfarna visade man första gången hur man i mobilen kan hitta var en annan person befinner sig. Flera har frågat hur det går till. För ändamålet används appen Google maps som finns redan från början i de flesta androidmobiler. Om den inte gör det går den att ladda ner. Det går förstås inte att hitta var alla människor befinner sig bara för att de har Google maps installerad. Man behöver först göra en inställning.

- Öppna *Google maps*.
- Klicka på den runda fläcken med en bokstav i högst uppe till höger. Hos mig är fläcken röd och bokstaven G som betyder att jag är inloggad som Gunilla.
- Klicka därefter på *Platsdelning* och sedan på *Dela plats*. Då kommer det upp kontakter från din kontaktlista och du kan välja vem du vill dela din plats med.
- Den kontakt som du valt får ett mejl där det står *Visa på Google maps*.
- Man kan dela sin position för en timme eller tills man inaktiverar den.
- Den du vill dela plats med måste göra motsvarande inställning om du ska se hen på din Google maps karta.

Mejlklient kontra webmail (webbmejl)

Det finns två principiellt olika sätt att läsa sin e-post. Antingen tar man hem den från e-postleverantören (Telia, Tele2, Comhem, Google ...) till sin dator eller surfplatta via en lokal *mejlklient* (ett e-postprogram i datorn eller en e-postapp i mobilen/surfplattan) eller också läser man mejlen via internet på e-postleverantörens server, dvs. på internet (*webmail/webbmejl*).

Ta hem mejlet till egna datorn. När man gör det kan man välja att ta hem originalet (via ett s.k. POP-konto) eller en kopia av originalet (via ett s.k. IMAP-konto). Om man tar hem originalet försvinner mejlet från e-postleverantörens server och det går sedan inte att komma åt från andra datorer än den man har sparat mejlet i. Om man däremot tar hem en kopia på mejlet så ligger originalet kvar hos e-postleverantören och då kan man gå in på s.k. webbmejl (eng. webmail) hos leverantören och läsa sina mejl från vilken dator som helst. Detta senare sätt (IMAP-konto) är numera vanligast när man använder mejl både i datorn och i mobilen.

Läsa mejlen på webben. Om man har t.ex. gmail, hotmail, outlook-mejl eller annan gratis mejltjänst så läser man i allmänhet mejlen på leverantörens hemsida. Gmail läses t.ex. på <https://mail.google.com>. Man loggar in i sin mailbox hos Google och kan där spara alla sina mejl. Eftersom mejlen ligger kvar hos Google kan man läsa dem från vilken dator som helst när man väl har loggat in på sitt mejlkonto på <https://mail.google.com>. Även andra e-postadresser med t.ex. eget domännamn kan man läsa på nätet, men då får man uppsöka sitt webbhotells eller sin webbservers webbmejsida (t.ex. <https://webmail.telia.com>).

Slå samman dina bilder (bildfiler) till en pdf-fil.

Ibland vill man samla bilder i ett dokument för att skicka till någon. Windows 10 innehåller numera ett alternativ för att skriva ut till en *pdf-fil* som är inbyggt i *Utforskaren*. Du kan helt enkelt välja en massa bildfiler och skriva ut dem till en *pdf-fil* direkt. Så här gör du:

Sortera

För att kombinera en grupp bilder till en pdf-fil måste du först se till att dina filer listas i *Utforskaren* i den ordning du vill att de ska visas i pdf-filen. Du kan behöva byta namn på dem så att de sorteras som du vill.

Skriv ut

När du har dina bilder i rätt ordning i *Utforskaren* markerar du dem allihop och högerklickar på dem. Välj sedan *Skriv ut* från den vanliga högerklicksmenyn.

Skrivare

Välj *Microsoft Print to PDF* från rullgardinsmenyn *Skrivare*. Du kan också välja pappersformat *A4* om det inte är förvalt. Behöver du ha dokumentet i liggande format, klicka på *Alternativ*.

Skapa

Klicka sedan på *Skrivaregenskaper* för att välja. Klicka därefter på *Skriv ut* och välj var du vill spara din fil. Ibland blir sidordningen konstig, trots sorteringen. Då kan du behöva prova med andra filnamn.

Skicka SMS från datorn

Du kan koppla din androidmobil till din dator med Windows 10 eller 11. På datorn finns en funktion med namn *Telefonlänk*. I mobilen finns en funktion med namn *Länk till Windows*.

Gör så här:

1. Öppna programmet Telefonlänk i datorn

Tryck på Startknappen, leta upp *Telefonlänk* och öppna programmet. Första gången startas en steg för steg-guide. Följ den – och se framför allt till att du är inloggad med rätt Microsoft-konto, alltså det som du också ska använda i mobilen.

2. Aktivera funktionen *Länk till Windows* via snabbinställningar som du kommer till genom att dra fingret uppifrån kanten på mobilen och ner på skärmen. Om *Länk till Windows* inte syns kan appen behöva laddas ner från Play Butik.

3. Skapa en QR-kod.

Gå tillbaka till datorn, kryssa i *Jag har Länk till Windows-appen redo* och välj *Koppla med QR-kod*. Skulle det inte fungera kan du välja *Koppla manuellt* och följa instruktionerna. Ta nu åter fram mobilen och se till att *Länk till Windows-appen* är öppen.

4. Skanna QR-koden.

Tryck på *Länka din telefon med datorn* så visas texten: Är QR-koden på din dator klar? Tryck på *Fortsätt* och godkänn eventuella behörigheter. Håll upp mobilen framför QR-koden på datorns skärm för att länka ihop dem. Tryck på *Klart*.

5. Tillåt åtkomst.

Du får nu gå tillbaka till mobilen och välja *Fortsätt*. Ge appen åtkomst till din mobil på flera olika sätt. Det här kräver flera klick och du avslutar med *Klar*. Du får nu till sist en fråga om du vill dela data med Microsoft, vilket är helt frivilligt.

6. Använd mobilen via datorn

Gå till datorn, tryck på *Fortsätt* och välj om du vill fästa appen i aktivitetsfältet. Tryck på *Kom igång* för att starta en inställningsguide för programmet. När du börjar använda vissa funktioner kan det även krävas fler inställningar, exempelvis för bluetooth.

Digitala sömnpiller

Har du sömnproblem kan *digitala sömnpiller* vara till hjälp. Här kommer några tips.

1. Stäng av mobilen eller lägg den i ett annat rum än sovrummet. Om du inte klarar detta eller om det inte hjälper gå vidare till punkt 2.
2. I nästan alla mobiler finns funktionen *Stör ej*. Alla Android-telefoner fungerar inte exakt likadant så du kan behöva leta för att hitta var just din smartphonetillverkare har placerat funktionen i din telefon. Ibland kan den hittas genom att man trycker på volymkontrollerna på din telefon.

Stör ej-funktionen i Android finns oftast tillgänglig ovanför dina notiser som visas när du drar ner fingret från toppen av din skärm. Där man kan sätta på eller stänga av *Stör-ej-funktionen*. Inställningar för denna funktion gör man i *Inställningar>Aviseringar>Stör ej*. Där kan man ställa in varaktighet och tillåta undantag så att viktiga samtal från personer får störa dig. Du kan också välja att schemalägga *Stör-ej-funktionen* mellan t.ex. kl 22.00 – 07.00 nästa dag.

3. Om det inte heller funkar kanske mobilen kan lugna ner dig så att du somnar. Du kan testa att ladda hem appen *Loona bedtime calm*. I sin enklaste form spelar den upp ett lugnande bakgrundsljud. Du väljer själv hur många minuter det ska pågå innan det långsamt tonas bort. Du kan också välja ljud t.ex. naturljud, vattenljud eller stadsljud. Grundfunktionen är gratis.

Om inte heller detta hjälper finns det andra *digitala sömnpiller*. Läs mer här <https://pcforall.idg.se/2.1054/1.686799/basta-appar-sova>. Läs gärna även om digitalt välmående https://www.android.com/intl/sv_se/digital-wellbeing/.

GPS

GPS (Global Positioning System) har de flesta hört talas om. GPS har sedan början av 1990-talet använts för satellitnavigering. Under senare år har användningsområdet ökat enormt och numera har alla som äger en surfmobil möjlighet att använda GPS.

Om man skulle gå vilse i svampskogen kan man ta fram sin mobil, ringa 114 14 (polisen) eller 112 och ange positionen där man befinner sig. Ringer man via mobilens 112-appen förmedlas positionen

automatiskt om man har aktiverat *Plats*. Chansen att bli hittad ökar betydligt. Om man ska köra bil till ett ställe man aldrig tidigare har besökt kan man ställa in koordinaterna dit man ska och så talar GPS-tjänsten om hur man ska köra dit. Det kan bl.a. göras via *Google maps*.

Ett helt annat användningsområde, som inte är oväsentligt för äldre, är demenssjukdom. Dementa människor har en tendens att försvinna. Om de har en GPS-sändare på sig går de att lokalisera. Det kan räcka att de har en påslagen mobil i fickan. Moderna surfmobiler har en hitta-funktion eller anti-tjuv-funktion med vilken man kan lokalisera mobilen via internet. Ibland kan man behöva ladda ner en gratisapp för att få tillgång till denna funktion. Om funktionen är aktiverad, och GPS är påslagen, så kan man från vilken dator som helst gå in på en webbsida eller i appen *Google maps* och lokalisera mobilen, dvs. den demente. Den hustru vars demente make för flera år sedan försvann vid ett besök på SeniorNet Kungsholmen hade kunnat använda denna funktion om hon hade känt till den. Maken hade nämligen en påslagen mobiltelefon i fickan. Polisen hittade honom inte men fyra timmar senare kom han hem. Hur vet ingen, inte ens han själv.

Redigera PDF-dokument

PDF-dokument öppnas vanligen i *Acrobat Reader*, men där kan du inte redigera dokumentet. Det finns ett flertal gratisprogram man kan ladda ner där det går att redigera pdf-filer. Det finns även vissa online-tjänster för ändamålet t.ex. <https://www.hipdf.com/sv/pdf-editor>. Alla som använder Google Drive i datorn har dock möjlighet att enkelt redigera en pdf-fil utan några extra program. Gör så här:

- Lägg dokumentet i *Google Drive*.
- Leta upp dokumentet inifrån *Google Drive*.
- Högerklicka på pdf-dokumentet.
- Välj *Öppna med > Google Dokument*.

När du har redigerat dokumentet sparas det i *Google Dokument*. Vill du i stället spara det som en Wordfil högerklickar du på *Arkiv* och väljer *Ladda ner* där du kan välja *Microsoft Word*.

Det finns även möjligheter att konvertera pdf-dokumentet till en Word-fil i någon online-tjänst, t.ex.:

- <https://abcdpdf.com/sv/>
- <https://www.hipdf.com/sv/pdf-editor>

Här kan man lägga till text till befintligt pdf-dokument:

- <https://tools.pdf24.org/sv/edit-pdf>
- <https://smallpdf.com/sv/redirega-pdf>

Fäst webbsidan på Windows startmeny

Om du ofta besöker en viss webbplats kan du spara den i Windows startmeny. Så här gör du:

- *Google Chrome*: Surfa till den aktuella sidan. Klicka på de tre menyprickarna uppe till höger på sidan. Välj *Fler verktyg* och därefter *Skapa genväg*. Klicka sedan på *Skapa*. Nu finns genvägen på skrivbordet och du kan högerklicka på den och välja *Fäst på Start*.
- *Edge*: Surfa till den aktuella sidan. Klicka på de tre menyprickarna, välj *Appar* och därefter *Installera den här webbplatsen som en app*. Klicka sedan på *Installera*. Nu finns den i Windows 10:s startmeny och du behöver bara högerklicka på och välja *Fäst på Start*.

Prisjämförelser

När du ska inhandla något utöver det vanliga är det ofta intressant att göra prisjämförelser mellan olika butiker. Det går förstås att göra det på nätet. Det finns flera olika tjänster för detta:

- www.pricerunner.se
- www.prisjakt.nu

Du söker på aktuell produkt och du kan ofta välja prisintervall och andra "filter". När du hittar den produkt du vill ha klickar du på den och då får du upp pris i olika butiker.

Ett helt annat sätt att söka efter varor är att gå till www.shopping.google.com. I sökrutan skriver du vad du letar efter och på den sida som kommer upp kan du "filtrera" resultaten genom att göra olika val i vänsterspalten. I högerspalten kommer det upp förslag på varor, priser och butiker.

Klarna har även lanserat en prisjämförelsetjänst på <https://css.klarna.com/se>.

Digitala brevlådor

Det är gratis att skaffa en digital brevlåda oavsett vilken du väljer, *Digimail*, *E-boks*, *Min myndighetspost* eller *Kivra*. Du kan dock bara ha en aktiv brevlåda åt gången som privatperson där du kan ta emot myndighetspost. Oavsett vilken brevlåda du väljer kan du få din myndighetspost dit. Ingen annan än du själv har tillgång till dokumenten du får - om du inte vill dela din digitala brevlåda med någon annan vill säga. Du kan både låta någon annan hantera din brevlåda och/eller bara läsa din post. Samtliga digitala brevlådor har appar och du kan logga in på sajten eller appen med hjälp av en e-legitimation (mobilt bank-id). Den som har digital brevlåda får sin skatteåterbäring tidigare. När det kommit post i den digitala brevlådan aviseras det via ett e-postmeddelande.

Jag använder själv Kivra sedan flera år. Utöver diverse räkningar och handlingar från skatteverket har jag valt att spara mina ICA-kvitton till Kivra och spar därmed papper till alla papperskvitton som oftast slängs genast. Kivra har 36 myndigheter och kommuner samt 1500 företag anslutna. Kivra skickar automatiskt ut post allt eftersom nya företag och myndigheter ansluter sig till respektive digitala brevlåda. Sen kan användaren gå in och aktivt välja bort företag eller myndigheter.

- När användaren fått ny post skickar Kivra antingen ut en pushnotis, om man har digitala brevlådans app nedladdad, eller ett e-mejl. Kivra har även funktionen att du kan ladda upp dokument i din digitala brevlåda. All data är krypterad och lagras i Sverige. Om du ångrar dig kan du välja att avsluta Kivra-tjänsten när du vill. Dina dokument finns tillgängliga i 45 dagar innan kontot och allt innehåll raderas.

Titta gärna på <http://www.minameddelanden.se/mm/privat.html> för mer information om även de övriga digitala brevlådorna.

Tvåfaktorautentisering

Det mest grundläggande skyddet du har på internet är dina lösenord, och ett starkt lösenord räcker långt. Ser du bara till att de är tillräckligt bra och byter ut dem ibland klarar du dig långt. Men det finns ett enkelt sätt att bli ännu lite säkrare.

Tvåfaktorsautentisering (2FA), eller tvåstegsinloggning, innebär att det krävs något mer än bara lösenordet för att logga in. Ofta handlar det om att du får en kod på sms, andra gånger via en app i din mobiltelefon. Det betyder att det blir betydligt svårare för någon obehörig att logga in på dina konton. Det räcker inte att ha ditt lösenord, eftersom det krävs ytterligare en pryl – i regel din mobiltelefon – för att ta sig in.

Autentiseringen kan bestå av en kombination av olika faktorer men för att det ska klassas som tvåfaktorsautentisering behöver användaren ha "något som den vet", exempelvis ett lösenord, i

kombination med "något som den har", exempelvis en mobiltelefon. Var för sig räcker de inte som identifikation men tillsammans ger de tillgång till ditt konto. En vanlig tvåfaktorsautentisering är att du får en tillfällig kod via sms när du anger lösenordet till ett konto.

Titta på UR:s minutlånga film: <https://urplay.se/program/206239-vi-forklarar-digitala-begrepp-tvafaktorsautentisering>.

Cookies

Cookies är små filer som webbplatser lagrar på din dator för att spara information om dina inställningar. Cookies kan ge dig en bättre upplevelse av webben genom att låta webbplatser komma ihåg dina preferenser eller se till att du slipper logga in varje gång du besöker vissa webbplatser. Men cookies kan vara en integritetsrisk genom att de spårar vilka webbplatser du besöker. Du kan rensa bort cookies i din webbläsare men då måste du troligen logga in nästa gång du besöker en webbplats som kräver inloggning.

I Google chrome klickar man på de *tre prickarna uppe till höger* och därefter på *Inställningar*. Bläddra ner till *Rensa webbplatsinformation*. Där prickar du för *Cookies och annan webbplatsdata* och därefter på *Rensa data*.

Hitta mobilen om du har tappat den

Förbered mobilen innan du tappar bort den:

- *Android*: Öppna appen *Hitta enhet* och se till att den är påslagen (on).
- *iPhone*: Inställningar, tryck på ditt namn längst upp, välj *Hitta*. Se till att *Hitta min iPhone* är aktiverad.

När mobilen är försvunnen:

- *Android*: Gå till följande adress i datorns webbläsare: www.google.com/android/find. Där kan du se på en karta var mobilen finns. Du kan också spela upp ett ljud i mobilen så att du hör var den finns. Skulle den vara stulen kan du också låsa och eventuellt också rensa mobilen ifrån datorn.
- *iPhone*: Gå till följande adress i datorns webbläsare: www.icloud.com. Klicka på *Hitta min iPhone*. Då ser du dina Apple-enheter. Det går även där att radera innehållet om mobilen skulle vara stulen.

Du kan förstås också be någon annan ringa till din mobil och om den finns i närheten hör du ringsignalen.

Använd Officepaketet helt gratis

Det finns ingen anledning att betala för nya versioner av *Microsoft Office* (Word, Excel och Powerpoint). Både *Microsoft* och *Google* har gratis alternativ på nätet. Det som krävs är att du har en interuppkoppling. Vill du ha ett programpaket som inte kräver internetuppkoppling kan du ladda ner och installera *Libre Office* på <https://www.libreoffice.org/>.

Google

I Googles molntjänst *Google Drive* finns *Google Dokument*, *Google Kalkylark* och *Google Presentationer*. Tjänsten kräver att du har ett Gmail-konto. Inloggad i *Google Drive* (<https://drive.google.com>) klickar du på *Nytt* och väljer t.ex. *Google Dokument*. Du skriver och formaterar texten och den sparas automatiskt i *Google Drive*.

Microsoft

I Microsofts molntjänst *OneDrive* finns *Word-dokument*, *Excel-arbetsbok* och *Powerpoint Presentation*. Tjänsten kräver att du har ett Microsoftkonto. Kanske har du redan ett sådant om du

har Windows 10 eller 11. Inloggad i OneDrive (<https://onedrive.live.com/>) klickar du på *Nytt* och väljer t.ex. Word-dokument. Du kan också gå in direkt till Office.com på adress <https://www.office.com/>. När du kommer in på sidan klickar du på Plus-tecknet och väljer vilken typ av dokument du vill arbeta med. Ditt arbete sparas automatiskt på OneDrive.

Covidbevis i mobilen

- Öppna webbläsaren i mobilen och skriv covidbevis.se i adressraden.
- Klicka på *Hämta ditt vaccinationsbevis*.
- Klicka därefter på *BankID* på den här enheten.
- Om inte bank-appen startar så klickar på Starta BankID-appen.
- Legitimera dig i din mobila BankID-app.
- Godkänn att Folkhälsomyndigheten lämnar ut uppgifter om din vaccination.

Om du har den elektroniska brevlådan *Kivra* i din mobil så sparas vaccinationsbeviset där. Det kommer också upp på skärmen och sparas i mobilen. I min android-mobil återfinner jag det förutom i *Kivra* även i appen *Mina Filer* i undermappen *Dokument*. Det är en pdf-fil som du kan skicka till dig själv via e-post för att öppna i datorn och skriva ut beviset där, alternativt öppna Kivra-brevlådan i datorn och skriva ut det därifrån. Beviset är giltigt i tre månader.

Cache och Cacheminne

Cache (från franska *acher*, "gömma") är en kopia av senast använda data som tillfälligt mellanlagras i ett snabbt minne för att kunna återanvändas i framtiden. Syftet är att snabba upp laddningstiden genom att undvika att man måste hämta samma data på nytt via ett långsamt nätverk eller från ett långsammare minne. Syftet kan också vara att avlasta en hårt belastad resurs, exempelvis en server eller annan central enhet.

Ett *cacheminne* är ett snabbt datorminne som bland annat finns i datorn för att mellanlagra data som nyligen hämtats från eller lagrats i det större men långsammare arbetsminnet.

I grunden är det bra att vissa data samlas i en cache för att processer ska gå fortare. Problem kan dock uppstå när cacheminnet blir så fullt av information att det slukas en stor del av det minne du t.ex. har i mobilen. Därför kan det vara bra att då och då tömma cacheminnet. Det kan man göra utan någon risk. Det enda som kan hända är att nästa gång när du ska starta någon process i mobilen så går den lite långsammare. Datorns webbläsare, t.ex. Google Chrome, har också ett cacheminne. När det uppstår problem i Google Chrome kan det vara bra att tömma cacheminnet.

Tömma cacheminnet i Google Chrome

1. Öppna Chrome på datorn.
2. Klicka på Mer ☰ uppe till höger.
3. Klicka på Fler verktyg > Ta bort webbinformation.
4. Välj tidsintervall högst upp. Välj *Sedan kontot skapades* om du vill rensa allt.
5. Markera kryssrutorna bredvid Cookies och andra webbplatsdata och Cachade bilder och filer.
6. Klicka på Rensa data.

När du har rensat cacheminnet och tagit bort cookies

- Vissa inställningar på webbplatser tas bort. Om du till exempel var inloggad måste du logga in igen.
- Vissa webbplatser kan verka långsammare eftersom innehållet, till exempel bilder, måste läsas in på nytt.

Tömma cacheminnet i androidmobil

Detta sker på lite olika sätt beroende på vilken version av Android och vilket mobilmörke man har. Varje app har ett cacheminne man kan tömma. I min mobil med Android 10 kan man göra enligt följande:

- Gå in på *Inställningar*.
- Bläddra fram till *Appar*.
- Klicka på en app och därefter på *Lagring* - då blir cachelagrade data synliga.
- Klicka på *Töm cache*.

Man kan även rensa alla apps cache via appen *CCleaner*.

Hitta muspekaren på skärmen

Händer det att du måste leta efter muspekaren på din skärm? Det går att förstora den så att du hittar den snabbt. Gör så här:

- Klicka på *Windows Startknapp* i nedre vänstra hörnet och därefter på *Inställningar*.
- Klicka på *Enheter* och därefter på *Mus*.
- Rulla ner en bit och klicka på *Justera storlek och markör på muspekare*.
- Dra reglaget åt höger så ökar muspekarens storlek.
- Backa ett steg vid klick på pilen högst upp till vänster i rutan och klicka därefter på *Fler musalternativ*.
- Ett nytt fönster öppnas. *Byt till fliken Pekaralternativ*.
- Bocka för *Visa var pekaren är när jag trycker ned Ctrl-tangenten*.
- Stäng med OK.

Komprimera filer

Om du ska skicka en samling dokument eller bilder via e-post är det en stor fördel att först packa in dem i en s.k. *ZIP-fil*. Zip-filen innehåller och komprimerar de dokument/bilder du har lagt i den. Tidigare krävdes speciella program för att skapa zip-filer men numera går det lätt att göra i Windows. Så här gör man:

- Öppna *Utforskaren* och markera de aktuella filerna genom att hålla ner *Ctrl-tangenten* samtidigt som du enkelklickar på dem.
- Högerklicka sedan på dem och för ner musen till *Skicka till* och välj *Komprimerad mapp*, alternativt välj *Komprimera och dela*.

Då skapar Windows en komprimerad mapp, en s.k. zip-fil som innehåller dina dokument/bilder. Mappen lägger sig på samma plats i *Utforskaren* som ursprungsbilderna ligger. Spana efter en fil med filändelsen zip.

Den som får en zip-fil kan dubbelklicka på den. Då öppnas ett fönster där man klickar på *Extract* för att lyfta ur filerna ur den komprimerade mappen.

Virustesta filer

Ibland kan man undra om en nerladdad fil innehåller virus eller någon annan ohyra – t.ex. när man ska ladda ner ett gratisprogram. Därför kan det vara en god idé att virustesta filen innan man öppnar eller installerar den i sin dator. **Virustotal** är en gratistjänst på nätet där man kan göra detta såvida filen inte är större än 650MB. Denna tjänst använder mer än 70 olika antivirusstestverktyg. Så här gör man:

Gå till www.virustotal.com i webbläsaren.

- Se till att File är valt.

- Tryck på Choose file.
- Leta upp den fil du vill testa.
- Tryck på Öppna.

Efter en kort stund ser du sammanfattningen. En grön bock och texten *Undetected* visar att filen är virusfri.

Konfiguration av datorn

Det kom en fråga om vad begreppet *Konfiguration* innebär. I synonymordboken står det: *yttre form, gestalt, utseende; sammanställning; funktionell dataanpassning.*

När man konfigurerar sin dator är målet att förbättra dess prestanda på något sätt. Det kan exempelvis handla om att göra den snabbare, utöka minnet eller förbättra allmänprestandan. De olika komponenterna och programmen avgör datorns prestanda. Att *konfigurera* sin dator påverkar därmed allt från hög hastighet och minne till långvarig batteritid och säkerhet.

En dator innehåller olika baskomponenter (**hårdvara**): moderkort med processor, grafikkort, RAM-minne och hårddiskar. Genom att byta någon av dessa kan man förbättra en dator.

Konfigurera datorns hastighet genom att byta ut datorns RAM-minne. Ett stort RAM-minne innebär att datorn kan hålla igång fler program samtidigt utan att det påverkar datorns hastighet.

Konfigurera datorns prestanda – Om du använder väldigt grafikkrävande program eller spel så rekommenderas ett byte av grafikkort. Då blir det ett bättre flyt samtidigt som allmänprestandan förbättras.

Konfigurera datorns lagringsutrymme genom att utöka minnet. Att byta hårddisken är en vanlig åtgärd när det kommer till att konfigurera datorn. Framförallt så kan man få mer minne, men det bidrar också till att förbättra datorns allmänprestanda.

En dator innehåller också ett antal program (**mjukvara**), t.ex. webbläsare (Google Chrome, Edge), ordbehandlingsprogram (Office Word), m.m. När man konfigurerar dessa gör man olika *inställningar*. Man kan t.ex. ställa in så att datorn väljer att alltid öppna webbläsaren Google Chrome eller Edge. Man kan också ställa in så att klick på en speciell sorts fil, t.ex. en bildfil, öppnar ett speciellt bildhanteringsprogram.

Hjälp till självhjälp

Vi i SeniorNet Kungsholmen är till för att hjälpa dig med IT-relaterade problem, men det finns även andra möjligheter att få hjälp. Du kan hjälpa dig själv genom att utnyttja resurser som finns på nätet.

- **Youtube.** Öppna <https://www.youtube.com/> i din webbläsare och skriv in det du behöver hjälp med i Youtubes Sökruta. Det kan handla om program eller fenomen som dyker upp och som du inte vet hur du ska lösa. Testa olika sökfraser. Du får då upp olika filmsnuttar som beskriver hur du kan göra. Det kan handla om allehanda IT-problem men även om helt andra saker t.ex. hur du ska renoвера gamla fönster.
- **Facebook.** I Facebook finns det grupper där du kan ställa frågor och få tips om hur du ska lösa ett speciellt problem. Har du problem med ett speciellt program kan du söka efter en grupp kring det programmet. Det har jag t.ex. haft stor nytta av när det gäller webbplatsprogrammering i Wordpress. Det finns förstås även grupper som inte handlar om IT. Om du älskar att knyppla finns det en grupp kring Knyppling och bor du i Grisslehamn på sommaren finns det en grupp

med namn Vi som älskar Grisslehamn. Du ansöker om medlemskap i gruppen och därefter kommer inlägg i gruppen upp i ditt Facebookflöde.

- **Fjärrhjälp.** Om du har någon släkting eller god vän med goda kunskaper kan du få fjärrhjälp genom att ni båda har installerat *Teamviewer* i era datorer. Teamviewer fungerar även för mobiler och surfplattor men där ska den som hjälper till ha appen Teamviewer och den som ska få hjälp ha appen Quick support. Om problemet rör en dator med Windows är det enklast att använda Windows 10:s inbyggda *Snabbhjälp*. Sök i Windows Sök-ruta efter Snabbhjälp och följ instruktionerna.
- **Forum.** Det finns diverse forum på internet där man kan få IT-hjälp. Ett utmärkt sådant forum är PC för Allas *E-forum*. Öppna följande länk i webbläsaren: <https://eforum.idg.se/>. Bläddra ner på sidan och välj ett forum som passar ditt problem/din fråga. Man kan utan att logga in läsa svar på frågor som andra ställt, men för att själv ställa en fråga behöver man registrera sig och logga in. Tjänsten är helt kostnadsfri.

Kortkommandon i Windows

Olika åtgärder i datorn går att starta genom kortkommandon vilka innebär tryck på två tangenter samtidigt. T.ex. kan du skriva ut ett dokument genom att trycka på Ctrl-tangenten och P-tangenten samtidigt. När du gör det kommer en ruta upp där du kan välja utskrivningsformat m.m. Här följer några vanliga kortkommandon. Vill du ta del av flera kortkommandon kan du t.ex. göra det på <https://www.surfa.de/windows/>.

Kortkommandon i Windows 10

1. Ctrl + C = Kopiera
2. Ctrl + X = Klipp ut
3. Ctrl + V = Klistra in
4. Ctrl + Z = Ångra
5. Ctrl + Y = Upprepa (ångra ångra-kommandot)
6. Ctrl + P = Skriv ut
7. Ctrl + F = Sök på den öppna sidan
8. Ctrl + S = Spara
9. Ctrl + Skift + V = Klistra in utan formatering
10. Windows + I = Öppna inställningar
11. Windows + E = Öppna Utforskaren

FN-tangenten

FN är förkortning på *funktion*. FN-knappen på tangentbordet kallas *funktion-knappen*. Den kan vara placerad på olika ställen på olika tangentbord men finns oftast i nedre tangentraden. Det är ingen knapp som är aktuell för en "vanlig" användare men det kan vara bra att ha en aning om vad den har för funktion.

Överst på tangentbordet finns det 12 funktionstangenter F1-F12. Till dessa är olika funktioner knutna. När t.ex. F11 trycks in när du har ett webbläsarfönster aktivt *visas den aktuella webbsidan i helskärmsläge*. När du trycker på den återgår skärmen till sitt ursprungliga, normala tillstånd.

Om man bara trycker på FN-tangenten händer ingenting men om man trycker på FN-tangenten + någon av tangenterna F1-F12 så utförs den åtgärd som är "programmerad" till respektive funktions-tangent. Om FN-tangenten är intryckt kommer man således åt tolv andra funktioner på tangenterna F1-F12. Man kan säga att FN-tangenten påminner om Shift-tangenten. När man trycker ner Shift + en

bokstav får man en stor bokstav. Det innebär att varje bokstavstangent rymmer två versioner (liten + stor bokstav) och genom att trycka mer Shift får man tillgång till serien med stora bokstäver. På samma sätt är det med FN-tangenten. När den trycks ner kommer man åt andra funktioner än dem som "normalt" är knutna till F1-F12-tangenterna. Detta är inget som normal-användare av dator behöver bekymra sig om. Det är sällan man behöver använda någon funktions-tangent, men jag har flera gånger fått frågan om vad FN-tangenten står för och detta är förklaringen.

Funktionstangenter

I datorn finns ett antal funktionstangenter (F1-F12). De är förprogrammerade att starta olika funktioner. Här är några som kan vara användbara:

- **F2:** Om du i t.ex. Windows Utforskare vill ändra namn på en fil så underlättas det av tryck på *F2-tangenten*.
- **F3:** I Windows Utforskaren och i de vanligaste webbläsarna kan man öppna sökfunktionen genom tryck på *F3-tangenten*.
- **F6:** I en webbläsare (Google Chrome eller Edge) medför ett tryck på *F6 tangenten* att markören flyttas till adressfältet.
- **F7:** I de flesta ordbehandlingsprogram, t.ex. Microsoft Word, Google Dokument, LibreOffice och OpenOffice öppnar ett tryck på *F7-tangenten* en stavningskontroll.
- **F12:** I Officeprogrammen, t.ex. *Word* leder klick på *F12-tangenten* till att funktionen *Spara* öppnas.

Ta en bild av dataskärmen i webbläsaren Edge

Webbläsaren Edge tävlar med Google Chrome att erbjuda lösningar som användarna gillar. I senaste versionen kan man spara en bild, en text eller en hel hemsida i en s.k. skärmbild. Om man tar en bild av en webbplats (hemsida) så får man med hela webbplatsen inte bara den del som syns på skärmen. Gör så här:

1. Ta fram en webbplats du vill spara.
2. Högerklicka på den och välj *Webbinspelning*. Då öppnas ett litet verktygsfält.
3. Klicka på *Inspelningsområde*.
4. Markera det område du vill ta en bild av. Med musen kan du flytta bildmarkeringen längre ned än det synliga området. Du kan även ändra området genom att dra med musen i dess hörn.
5. När du är nöjd med det markerade området klickar du på *Kopiera*. Då hamnar bilden i datorns urklippshanterare och kan med kommandot *Ctrl + v* klistras in i ett dokument eller ett e-postformulär, där du först har placerat markören.

Länkar i okända mejl

Om du får ett mejl från en okänd avsändare med en länk där du uppmanas klicka så gör inte det. Om länken ser ut som länkarna i detta inlägg gör så skriv i stället hela adressen i webbläsarens adressruta. Det kan nämligen hända att även om länken ser ut att gå till en speciell webbplats, t.ex. en bank, så kan den gå någon helt annanstans. Det är förstås svårare om det står t.ex. Klicka [här](#). Då kan du i stället föra musen över länken och när du gör det ser du webbadressen längst ner till vänster i webbläsaren. Det kan också komma upp en ruta där du ser vart länken går, i detta fall till SeniorNet Kungsholmens webbplats.

Prylförsäkringar

När du köper en ny mobil, surfplatta eller dator får du oftast en fråga om du vill teckna en försäkring. *Hemförsäkringen* täcker normalt sett dina prylar om de blir stulna eller förstörs i en brand. Har du ett *allriskskydd* i din hemförsäkring kan du även ersättas för oförutsedda skador om du t.ex. tappar din

mobil så att den går sönder. Att teckna extra försäkringar till sina elektronikprylar är i de flesta fall ganska onödigt om man har en *hemförsäkring med allriskskydd*. Och om du tecknar en extra försäkring är det viktigt att du tar reda på vad som gäller just den aktuella försäkringen – och som inte skyddas av hemförsäkringen. Kontrollera även självriskens storlek.

Försäkring kontra garanti

Om din mobil/dator slutar att fungera ger *Konsumentköplagen* dig rätt att reklamera fel på varan om felet fanns när varan avlämnades, även om felet visat sig först senare. Reklamation måste ske *inom tre år* från köpdagen, dvs. inom *garantitiden*. De första sex månaderna är det säljaren som ska bevisa att det är konsumenten som har orsakat felet.

Ersättning vid skada

Vid utbetalning av ersättning för skada sker en värdeminskning som kan vara betydande. Vid t.ex. köp av en ny iPhone är det ingen värdeminskning de första sex månaderna. Andra halvåret får du 70%, efter ett år 50%, efter två år 30%, efter tre år 20% och därefter 10% av nyköpspriset. Ibland görs även avdrag för om det är en utgående modell och till slut dras självrisken av. För en mobil som är några år gammal blir det därmed inte många hundralappar i ersättning vid skada. Villkoren ser olika ut för olika försäkringar så det är en god idé att kontrollera vad som gäller din försäkring.

Skapa genväg till webbsida på datorn skrivbord

Om du ofta besöker en webbplats (hemsida) kan det vara bekvämt att ha en genväg till denna på datorns skrivbord.

Så här gör du i Google Chrome:

- Öppna Google Chrome.
- Gå till den aktuella webbplatsen.
- Klicka på de tre prickarna uppe till höger.
- Klicka därefter på *Fler verktyg* följt av *Skapa genväg*.
- I nästa fönster klickar du på knappen *Skapa*.

När detta är gjort finns det en genväg på skrivbordet.

Så här gör du i Edge:

- Högerklicka på skrivbordet.
- Klicka på *Nytt > Genväg*.
- Skriv den aktuella sidans adress.
- Klicka på *Nästa*.
- Ge genvägen ett namn.
- Klicka på *Slutför*.

När detta är gjort finns det en genväg på skrivbordet.

Använda egen bakgrundsbild på datorns skrivbord

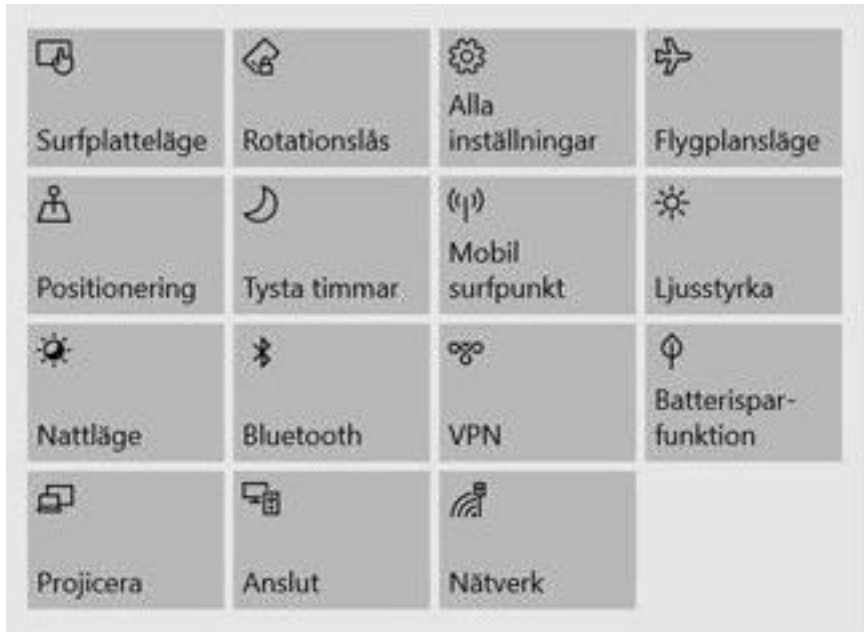
Känns tillverkarens bakgrundsbild på skrivbordet för tråkig är det lätt att byta till ett eget foto.

Öppna *Inställningar* genom att klicka på Windowsfönstret längst ner till vänster på skärmen. Klicka därefter på *kugghjulet*. Välj *Anpassning* och *Bakgrund*. Nu kan du bestämma vad som ska visa, exempelvis ett favoritfoto. Välj *Bläddra*, leta upp *din bildmapp* och klicka på *Välj* den här mappen.

Du kan även använda ett bildspel. Du behöver först lägga de bilder som ska visas i en separat bildmapp. Välj därefter *Bildspel* i rutan under *Bakgrund*. Om du sätter reglaget under *Blanda* på *På* så kommer bilderna att visas slumpvis.

Datorns åtgärdscenter

Åtgärdscenter är en meny som samlar meddelanden från systemet och genvägar till några viktiga så kallade snabbåtgärder, till exempel inställningar och flygläge. Du får fram Åtgärdscentret genom att klicka på ”pratbubblan” längst ner till höger på datorskärmen.

Ovanför denna vy hittar du meddelanden. Vilka meddelanden som kommer beror på hur inställningen gjorts i datorn.

Du kan själv lägga till eller ta bort de snabbåtgärder som ska visas i *Åtgärdscenter*.

Välj *Inställningar*, *System*, *Meddelanden och åtgärder*. Klicka på *Redigera snabbåtgärder*. Därefter kan du ta bort meddelanderutor och sortera dem.

Vilka meddelanden som ska komma i övre delen av *Åtgärdscentret* kan du styra genom att klicka på *Inställningar*, *System*, *Meddelanden och åtgärder*. Under *Få meddelanden från dessa avsändare* väljer du vilka som ska vara på och av. Du tar bort meddelanden genom att klicka på *Rensa alla meddelanden* längst ner till höger – före ovanstående ruttmönster.

Windows 11, 5G och wifi6 - dessa ständiga uppgraderingar!

På *datorområdet* handlar det om *Windows 11*. Det nya med uppgraderingen från Windows 10 till Windows 11 är att det ställs stora krav på datorns resurser för att uppgradera till Windows 11. Men du kan lugnt vänta, åtminstone till *oktober 2025*. Till dess kanske Microsoft får tänka om – av miljöskäl då majoriteten av alla fungerande datorer i världen annars måste skrotas.

På *mobilmrådet* handlar det om att uppgradera *från 4G till 5G*, den femte generationens mobila internet. Hittills finns tekniken huvudsakligen i storstäderna och det kommer att ta tid innan 5G blir tillgängligt över hela landet. I framtiden kommer en 4G-mobil att vara lite långsammare än en mobil med 5G men den kommer att fungera och det finns ingen anledning att skynda på ett mobilbyte bara för att få 5G. Men ska du köpa en ny mobil kan det vara idé att skaffa en som är 5G-klar.

På *routerområdet* handlar det om att gå från *wifi-5 till wifi-6*. Om du har en router hemma för att få internetåtkomst och den fungerar bra finns det inte heller här några stora vinster på att byta till *wifi6-router* annat än om du av helt andra skäl än snabbhet på internet måste skaffa en ny router.

Surfa inkognito

Troligen har du någon gång upplevt att du har gjort en sökning på någon vara t.ex. ett par skor och strax efteråt fått reklam om skor i t.ex. flödet på Facebook. Det kan man förstås strunta i och tänka att något måste väl jättarna Google och Facebook tjäna pengar på när de erbjuder sina tjänster gratis för oss. Men irriterar man sig på detta kan man se till att göra sina sökningar i en webbläsare där man inte är inloggad på sitt Googlekonto. Det ökar i alla fall möjligen att du slipper översköljas av reklam. Ett annat sätt att öka sin integritet är att göra sökningarna på *Duckduckgo* <https://duckduckgo.com/> eller på *Brave Search* <https://search.brave.com/>. *Brave search* kommer och som webbläsare framöver.

Om du befinner dig i nöd

112-appen

En app som alla äldre bör ha i sin mobil är *112-appen*. Den finns att ladda ner i *Play butik* för android eller *App Store* för iPhone. Om du har *Plats (android)* eller *Platstjänster (iPhone)* aktiverad i din mobil och ringer 112 inifrån 112-appen så kan larmoperatören se var du befinner dig. Därmed kommer t.ex. ambulansen fortare fram till dig om du inte muntligt kan ange exakt var du är. Det kan ju t.ex. vara svårt att muntligt ange plats om du t.ex. är på en skogspromenad och skadar dig.

Om *Plats/Platstjänster* inte är aktiverad i mobilen så kan man göra det inifrån 112-appen när man har startat den. Därefter ringer man 112 och då får telefonoperatören kart-koordinaterna för var du befinner dig. Denna 112-app har funnits under ett par år och den har medfört att många fått snabbare hjälp jämfört med om de ringt på vanligt vis via mobilappen.

Hitta vilse

Om du har *Plats/Platstjänster* aktiverad i din mobil så kan du i appen *Google Maps* se var du befinner dig om du skulle råkat gå vilse. Då blir det en blå punkt på kartan där du är. I en androidmobil aktiverar du *Plats* under *Inställningar>Plats*. Det går också att göra via snabbinställningar som du kommer åt genom att dra fingret från överkanten på mobilen och neråt. I en iPhone aktiverar du *Platstjänster* under *Inställningar och Integritet*.

Nödsignal till anhöriga

I min androidmobil kan jag gå in på *Inställningar>Avancerade funktioner* och bläddra ner till jag hittar *Skicka SOS-meddelanden*. Om du klickar där kan du ställa in mobilen så att 3 eller 4 tryck på strömknappen skickar en SOS-signal till den anhörig du har valt. När du gör det får den anhörige ett meddelande om att något har hänt. Om du aktiverar *Bifoga bilder* och *Bifoga ljudinspelning* så skickas även bild och ljud så att hen kan uppfatta vad som har hänt. Längst ner väljer du vem meddelandet ska gå till. En rekommendation är att välja 4 tryck på strömknappen/startknappen då det annars är lättare att det skickades ett SOS-meddelande av misstag.

Anhörigadress i kontaktappen

ICE är en förkortning av **In Case of Emergency**. Det är en god idé att lägga in kontaktuppgifter till en anhörig under namnet ICE i mobilens kontaktapp. Skulle polis eller ambulanspersonal hitta dig medvetslös och du har mobilen på dig letar de efter ICE-uppgifter när de söker anhöriga.

Kontaktinformation på låsskärmen

Du kan dessutom göra så att kontaktinformationen till din ICE-anhörige syns på låsskärmen så att alla kommer åt den även om de inte har låskoden. I min androidmobil gör man det genom att gå in på *Inställningar>Låsskärm* och därefter bläddra ner till *Kontaktinformation*. Där har jag skrivit mitt namn och mitt telefonnummer samt ICE och telefonnumret till ICE-kontakten.

Freja ID

Har du någon gång gått till postutlämningen för att hämta ett paket och glömt körkort eller legitimationskort hemma? Det har jag gjort nyligen men det löste sig då jag hade *Freja ID* installerad i min mobil. I det läget hade jag ingen nytta av *Mobilt bank-ID*. Det är således en god ide att ha både *Mobilt bank-ID* och *Freja ID* i mobilen. Du kan även spara covid-beviset i Freja ID. *Freja ID* accepteras som legitimation på 5000 ställen och fler lär det bli. Om ditt ID-kort har gått ut eller om du vill ha ett komplement till ditt ID-kort kan du skaffa Freja ID genom att:

- ladda ner appen *Freja eID* till mobilen
- registrera e-post och välja en pin-kod
- ta ID-foto med fotoappen i mobilen
- registrera en ID-handling, t.ex. ditt körkort eller ID-kort
- för utökad funktion även göra en fysisk ID-kontroll hos ett ATG-ombud.

I december hade SeniorNet Sweden en digital föreläsning där *Kristofer von Beetzen* produktchef från *Freja-ID* beskrev tjänsten. Hans Powerpoint-presentation finns att beskåda på [Freja eID 2021-12-03](#).

Välja Googles sökmotor i webbläsaren Edge

Microsofts webbläsare heter *Edge*. Den är standard i Windows 10 och 11. *Googles* webbläsare heter *Google Chrome* och den är den mest använda. Båda webbläsarna går att använda för samma saker och de kan användas parallellt, dvs. det är inga problem att ha båda webbläsarna i samma dator.

I en webbläsare finns en sökmotor. Det är den man använder för att söka rätt på information. I *Edge* heter standard-sökmotorn *Bing* och i *Google Chrome* heter standard-sökmotorn *Google*. Eftersom Googles sökmotor är den vanligaste talar man om att man *googlar* när man söker information på nätet. Man frågar *Google*.

Om du vill byta sökmotor från *Bing* till *Google* i *Edge* gör du så här:

1. Klicka på de tre prickarna uppe till höger i webbläsaren *Edge*.
2. Klicka på *Inställningar* längst ner.
3. Klicka på *Sekretess*, sökningar och tjänster i vänster-spalten.
4. Scrolla ner på sidan till du ser rubriken *Tjänster*.
5. Klicka på *Adressfält* och sökning längst ner i den rutan.
6. Klicka på *Hantera sökmotorer* i den ruta som kommer upp.
7. Här står förmodligen *Bing* överst och den väld (svartmarkerad).
8. Vill du stället ha *Google* klickar du på de tre vågräta prickarna som står i slutet av raden för *Google*.
9. Klicka därefter på *Ange som standard*.
10. När proceduren är klar ha du ställt in *Google* sökmotor som standard även i webbläsaren *Edge*.

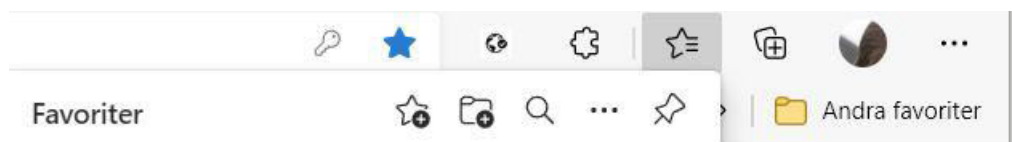
Bokmärken och favoriter i webbläsaren

Om du ofta besöker en webbplats (hemsida) kan det vara en god idé att spara den som ett *bokmärke* eller en *favorit*. I *Edge* heter det *Favoriter* och i *Google Chrome* heter det *Bokmärken*. Favoriter och

Bokmärken är samma sak. Om man har sparat webbplatsen (hemsidan) som en favorit/ett bokmärke är det lätt att hitta tillbaka till den utan att man behöver skriva in webbadressen varje gång. Så här gör du:

Edge

Ta fram den webbplats du vill spara som *Favorit*. Klicka på den grå stjärnan med tre vågräta streck på i den övre högra delen av webbläsaren. Då kommer den undre raden med en stjärna till vänster. Klicka på stjärnan. Då sparas webbsidan som en Favorit.

När du nästa gång du ska besöka webbplatsen och går in på stjärnan i den övre raden så ser du en länk till den aktuella webbplatsen och kan klicka på den.

Google Chrome

Ta fram den webbplats du vill spara som *Bokmärke*. Klicka på stjärnan i övre högra delen av webbläsaren och välj *Lägg till som bokmärke*.

När du nästa gång du ska besöka webbplatsen går du in på de tre lodräta prickarna uppe till höger i webbläsaren och väljer *Bokmärken*. Då kommer det upp en ruta där du åter igen väljer *Bokmärken*. När det är gjort ser du den aktuella webbplatsen och kan klicka på den.

Om du har många Favoriter/Bokmärken kan du organisera dem i mappar så blir de lättare att hitta i framtiden.

Vårda batteriet

Du kan öka livslängden på mobilbatteriet genom att inte ladda det när det är för varmt. Lägg inte mobilen i solsken eller på varma ytor när den laddas. Ladda inte heller mobilen medan du spelar "tung" spel. Om mobilen känns varm – sluta ladda medan du spelar klart.

Det förekommer många myter om vad som är bra och dåligt för batterier. En del av dessa gällde äldre nickel-batterier, andra är bara tagna ur luften. En myt är att det då och då är bra ladda ur batteriet fullständigt och sedan ladda upp det igen. Så fungerar inte de litium-jonbatterier som numera används. De mår egentligen bäst av att aldrig gå under 20% eller över 80%.

Det finns viss möjlighet att optimera mobilens batteri:

- I min *androidmobil* går jag in på *Inställningar>Enhetsvård>Batteri* och kan där välja *Kraftläge*. Jag har valt *Optimerat*. Om man har svårt att komma åt laddning kan det vara en god idé att i stället välja *Maximalt energisparläge*.
- Apple lade i iOS 13 till en funktion som kallas *Optimal batteriladdning* som finns under *Inställningar>Batteri>Batterihälsa*. Där kan man sätta ett laddningstak till 80%. Om batteriet blir riktigt dåligt märks det t.ex. genom att mobilen stänger av sig självt när du försöker göra vissa saker går det att byta batteri.

En rekommendation är att *aldrig ladda mobilen på natten när du sover*. Risken att det ska hända något är liten med årligen sker några bränder vid laddning av elektroniska prylar som blir överhettade. Låt inte heller laddaren sitta i eluttaget när du inte laddar. Själv använder jag en ellig med strömbrytare till vilken jag har anslutet mina olika laddare och varje morgon laddar jag mobilen och surfplattan.

Bli av med irriterande aviseringar i mobilen

Det är vanligt att det kommer oönskade aviseringar i mobilen. Det går att göra inställningar så att man bara får de aviseringar man vill ha. Det finns två olika sätt att göra detta, antingen via mobilens *Inställningar* eller via den app ifrån vilken aviseringarna kommer. Att göra det i appen fungerar i alla modeller av mobiler.

Inställningar i mobilen

I min androidmobil går jag in på *Inställningar>Aviseringar*. En bit ner på sidan syns de appar jag nyligen har använt. Klickar jag på *Visa alla* får jag en lista där jag kan aktivera eller avaktivera aviseringar för varje app jag har. I min iPad går jag in i *Inställningar>Notiser* och kan där klicka på respektive app och avaktivera *Tillåt notiser*.

Inställningar i appen

Aviseringar från appar kallas vanligen *pushnotiser* eller bara *notiser*. I Sveriges Radios app kan jag gå in på *Min sida* längst ner till höger och därefter på *Inställningar*. Om jag bläddrar ner på sidan hittar jag *Pushnotiser* och klickar jag där kan jag välja varifrån jag vill ha aviseringar t.ex. *Viktigt meddelande från allmänheten*. I Aftonbladets app klickar man på de *tre prickarna längst upp till höger* och därefter på *Inställningar*. Klicka sedan på *Notifikationer*. Där kan du stänga av aviseringar om du får sådana från Aftonbladets app. På motsvarande sätt kan man leta sig fram i andra appar som skickar irriterande aviseringar.

To-do-lista

Har du lappar här och där med påminnelser om vad du ska göra? Ett problem med lösa lappar är att man glömmer att titta på dem. Därför kan det vara en idé att skriva digitala "lappar" som också påminner dig när det är dags. Det finns många olika sätt att göra det. Saker som ska göras vissa dagar lägger man lämpligen in i *Google Kalender* på den aktuella dagen. Det finns även andra digitala kalendrar. T.ex. har Samsung en egen kalender som är synkroniserad med Google kalender.

Microsoft erbjuder appen *To Do*. Googles motsvarighet är *Google Keep*. Den senare finns som en app och som ett tillägg till webbläsaren Google Chrome. I webbläsaren når du Keep på adress <https://keep.google.com/>. Alla anteckningar i Keep samlas som små post-it-lappar på en anslagstavla. Du kan flytta runt anteckningarna och dela dem med andra. Det finns dock ingen utskrivningsfunktion i Keep, då själva vitsen är att man ska slippa lösa lappar. Du kan koppla påminnelser till varje "lapp". Du kan också arkivera äldre anteckningar så att bara de aktuella visas. I en androidenhet kan anteckningar i Keep läggas i en widget på startskärmen så att anteckningen syns utan att du behöver öppna appen. Du kan också koppla en tidsinställd påminnelse till en anteckning.

Molntjänster

Enklast uttryckt är molnet en samling servrar och datacenter utspridda över hela världen som vi kan lagra data (filer, bilder, dokument m.m.) på. "Moln" eller "Datormoln" avser uppgifter och tjänster som tillhandahålls eller hanteras via internet. När du sparar dina filer i molnet skickas de via internet till en server – en riktig, fysisk server någonstans i världen.

Det är en god idé att inte bara ha sina filer/bilder i datorns hårddisk eller i mobilen utan att också ha en säkerhetskopia i en *extern hårddisk* eller i en *molntjänst*.

Några fördelar med att spara molnet:

1. Automatisk backup.
2. Du kan nå filerna från alla dina enheter (PC, MAC, mobil, surfplatta).
3. Du kan använda dokument, kalkylblad eller presentationer i gratis "office-program i molnet".
4. De flesta sparar sina bilder i mobilens app *Galleri* eller *Bilder*. Förr eller senare är mobilens minne fullt. Därför är det en god idé att spara dem i *Google Foto*, som är en del av *Google Drive*.
5. Om du byter dator eller mobil så är allt du lagrat i molntjänsten omedelbart tillgängligt i den nya enheten efter inloggning till molntjänsten.

Nackdelar: Du måste ha tillgång till en bra internetanslutning, och du måste hålla reda på lösenordet till tjänsten.

Olika sätt att använda molnet:

- via webbläsaren
- via datorprogram
- via mobilapp.

Olika molntjänster

Google Drive

Webbadress: drive.google.com.

Mobilsynkronisering: Foton och videor (via Google Foto).

Inbyggda kontorsprogram: Ja

Gratis utrymme: 15 GB. Årskostnad för 100 GB är 190 kronor.

Microsoft Onedrive

Webbadress: onedrive.live.com.

Mobilsynkronisering: Foton och videor.

Inbyggda kontorsprogram: Ja, endast för betalversioner.

Gratis utrymme: 5 GB. Årskostnad för 100 GB 192 kronor.

Apple iCloud – för iPhone, iPad

Webbadress: www.icloud.com.

Mobilsynkronisering: Foton, videor, meddelanden, kontakter med mera.

Inbyggda kontorsprogram: Ja.

Gratis utrymme: 5 GB. Årskostnad 50 GB 108 kronor.

Dropbox

Webbadress: www.dropbox.com.

Mobilsynkronisering: Foton och videor.

Inbyggda kontorsprogram: Nej.

Gratis utrymme: 2 GB. Årskostnad för 1 TB 1260 kronor.

Flickr

Webbadress: www.flickr.com

Molntjänst för foton.

Inbyggda kontorsprogram: Nej.

Gratis utrymme: 1TB.

Säkra Klarna-köp

För att köp via Klarna ska bli så säkra som möjligt bör köpet bekräftas via bank-ID. De flesta seriösa butiker på nätet stödjer bank-ID. I Klarna kan du därför för ökad säkerhet spärra butiker som inte stödjer bank-ID.

Så gör du på hemsidan Klarna.com:

- Logga in med bank-id på Klarnas hemsida (<https://klarna.se>). Klicka på "Mitt Klarna" i menyraden längst upp.
- Tryck på kugghjulet i menyn till höger, för att öppna inställningar.
- Scrolla ner till rubriken "Data och säkerhet". Klicka på "Bank-id vid köp". Klicka där och en ny vy kommer upp.
- Klicka i "Kräv bank-id vid köp". Då ska bank-id alltid krävas vid köp med ditt personnummer. På samma sida går det också att spärra köp hos butiker som inte stödjer bank-id. I dessa butiker går det fortfarande att handla genom att betala direkt med kort.

Under "Data och Säkerhet" finns även andra säkerhetsinställningar som du kan göra, exempelvis slå av funktionen med autofyll, för att hindra att dina registrerade personuppgifter dyker upp automatiskt.

Så gör du i Klarnas app:

- Klicka på "Mitt Klarna" i menyraden längst ned till höger.
- Klicka sedan på kugghjulet längst upp till höger. Du kommer då till *Inställningar*.
- Klicka på "Bank-id vid köp", under rubriken "Data och säkerhet".
- Slå på "Kräv bank-id vid köp". Du kan även slå på neka köp för butiker som inte stöder bank-id.

Länka till en webbsida

Ibland kanske man vill dela med sig av en webbplats/hemsida till vänner och bekanta, och skicka en länk till den aktuella sidan. Då är det bara att markera internet-adressen som syns i adress-fältet, kopiera den (tryck på Ctrl + c) och sedan klistra in den (sätt markören där länken ska in och tryck på Ctrl + v) i ett mail till mottagaren.

Många webbplatser är väldigt långa och innehåller mycket information och då kanske man vill att mottagarna direkt ska förstå vad det är man vill framhålla. För detta ändamål erbjuder Google Chrome och Microsoft Edge en möjlighet att skapa länkar som leder direkt till den del av webbsidan som avsändaren vill peka på.

Pröva gärna genom att klicka på nedanstående länkar och notera skillnaden i exemplet:

- Länk till [SeniornetKungsholmen – Hela sidan](#)
- Länk till [markering SeniornetKungsholmens tematräffar](#)

Gör så här om Du vill använda funktionen:

- Öppna den aktuella webbplatsen med webbläsaren Chrome eller Edge.
- Markera det avsnitt du vill framhäva för dina mottagare .
- Högerklicka i markeringen och välj "*Kopiera länk till markering*" (Chrome)
- hos Edge heter valet "Kopiera länk att markera".
- Klistra in länken i mailet till dina mottagare.

Stänga av datorn

Det finns olika sätt att ”stänga av” datorn. Du kan stänga av den helt eller försätta den i strömsparläge eller viloläge.

Stänga av datorn helt

Stäng av genom att klicka på *Windows Startknapp* och sedan *Av/På* och därefter på *Stäng av*.

Strömsparläge

Vid strömsparläge stängs datorn inte av helt. Det gör att den startar snabbare och du kommer direkt tillbaka till det ställe där du slutade. Du behöver inte oroa dig för att du förlorar ditt arbete på grund av att batteriet laddas ur eftersom Windows automatiskt sparar allt ditt arbete och stänger av datorn om batteriets laddning är för låg. Använd *Strömsparläge* när du ska vara borta från datorn ett tag, t.ex. när du tar en kafferast. Bärbara datorer försätts ofta i *strömsparläge* när du stänger locket eller trycker på strömbrytaren.

Så här ställer du in datorn så att den går i strömsparläge när du stänger locket eller trycker på strömknappen:

1. Öppna energialternativ – välj *Start* och *Inställningar > System > Energialternativ & strömsparläge > Fler energiinställningar*.
2. Gör något av följande:
 - Om du använder en **stationär dator**, surfplatta eller bärbar dator väljer du *Ange hur strömbrytarna ska fungera*. För *Strömsparläge* välj *Strömsparläge* efter *När jag trycker på strömbrytaren* och klicka sedan på *Spara ändringar* längre ner.
 - Om du bara använder en **bärbar dator** väljer du *Ange vad som händer när datorns lock stängs*. Välj *Strömsparläge* bredvid *När jag stänger datorns lock* och klicka sedan på *Spara ändringar*.

Under energialternativ kan du också välja efter hur många minuter bildskärmen ska släckas och när datorn ska gå i strömsparläge när du lämnat datorn inaktiv.

Energialternativ

Bildskärm

Vid elnättsdrift stängs den av efter

Strömsparläge

Vid elnättsdrift försätts datorn i strömsparläge efter

När du vill försätta en stationär dator, surfplatta eller bärbar dator i strömsparläge trycker du på strömbrytaren. På en bärbar dator kan du också stänga locket.

På de flesta datorer trycker du på strömbrytaren igen när du vill fortsätta arbeta. Alla datorer fungerar inte på samma sätt. Du kan ofta väcka den genom att trycka på en tangent på tangentbordet, klicka med musen eller öppna locket på en bärbar dator.

Viloläge

Det här alternativet utformades för bärbara datorer och är inte tillgängligt på alla datorer. Viloläge förbrukar mindre ström än strömsparläge och när du sätter igång datorn igen visas allt som du lämnade det, fast inte lika snabbt som från strömsparläge. Använd viloläge när du vet att du inte kommer att använda den bärbara datorn eller surfplattan under en längre tid, och du vet att du inte

kommer ha tillfälle att ladda batteriet under tiden. Börja med att se efter om det här alternativet är tillgängligt på din dator och aktivera det i så fall.

Så här försätter du datorn i viloläge:

1. Öppna energialternativ – välj *Start* och *Inställningar* > *system* > *energialternativ & strömsparläge* > *Ytterligare energiinställningar*.
2. Välj *Ange hur strömbrytaren ska fungera* och sedan *Ändra inställningar som för tillfället inte är tillgängliga*. Markera kryssrutan *Viloläge* under *Avstängningsinställningar* (om den är tillgänglig) och välj sedan *Spara ändringar*.

Du kan nu försätta datorn i viloläge genom att trycka på Windows tangenten + X på tangentbordet och välj sedan *Stäng av* eller *logga >viloläge*.

Misstänka länkar

Vi har många gånger varnat för att klicka på suspekta länkar, men hur vet man om en länk är suspekt? Ett sätt är att kontrollera den på *Trend Micro Site Safety Center*. Du kan gå in på www.pctidningen.se/lankkoll och infoga (klistra in) den misstänkta länk du har kopierat. Kopiera en länk gör du genom att markera länken och trycka på Ctrl-tangenten + c. Klistrar in den gör du genom att sätta markören där länken ska skrivas in och klicka på Ctrl-tangenten + v. Klicka därefter på *Check now* så undersöks länken och du får något av följande besked: Safe (Säker), Dangerous (Farlig) Suspicious (Misstänkt) eller Untested (Otestad).

Stör-ej-funktion i mobilen

Människor har numera med mobilen överallt. Det finns dock situationer när man absolut inte vill bli störd av signaler i mobilen. Det finns olika sätt att förbli ostörd.

Stäng av ljudet i mobilen. På en androidmobil drar man fingret från överkanten och neråt och kan där klicka på högtalarsymbolen. Den har tre inställningar: högtalaren på, endast vibration på, avstängd. På en iPhone finns ett reglage högst upp på vänster sida för ringsignal/ljud av.

Aktivera Stör ej-funktionen:

På en androidmobil drar du fingret från ovankanten och neråt över skärmen. Där hittar du Stör ej som vanligen är inaktiv. Genom att klicka på den aktiverar du Stör-ej-funktionen. Om du vill bli ostörd nattetid kan du aktivera Stör ej-funktionen enligt ett schema. Du går in på *Inställningar>Ljud och vibration>Stör ej>Slå på* enligt schema. Där finns ett förinställt schema kl 22-07 varje natt. Du kan också skapa egna scheman om du har en annan dygnsrytm. Det går att undanta utvalda nummer/personer från stör-ej-spärren genom att lägga in dem som favoriter och sedan undanta favoriterna från spärren.

På *iPhone* finns *Stör ej* och andra alternativ i *Kontrollcenter > Fokus*. Kontrollcenter når du:

På iPhone med Hemknapp: Svep uppåt från nederkanten. På andra iPhone: Svep nedåt från det övre högra hörnet. Sömn ställer du in i appen *Hälsa > Få ut mer från Hälsa > Ställ in Sömn*. Lägg in schema för varje veckodag. Du kan också använda Siri, röststyrning till att interagera med iPhone.

Självklart kan du också stänga av mobilen.

Infoga bild i dokument

Det finns olika sätt att placera in bilder i en text. Hur bilden infogas kan du välja genom att klicka på den lilla krumeluren uppe till höger om bilder. Då kommer det fram olika *Layoutalternativ* att välja mellan.

Aktivetsfältet i Windows

På aktivetsfältet i Windows (listen längst ner) kan man fästa de program/appar som man oftast använder. Det kan handla om Word, webbläsaren Google Chrome eller Edge, E-postprogrammet m.m. Utforskaren finns ofta från början i Windows 10.

Gör så här om du vill fästa ett program i aktivetsfältet som inte finns där:

1. Klicka på *Windows startknapp* så att du ser listan med alla appar/program.
2. Bläddra fram till det program du vill fästa i aktivetsfältet.
3. Högerklicka på appen/programmet och därefter på *Mer*.
4. Klicka därefter på *Fäst i aktivetsfältet*.

Om du har fäst programmet Word i aktivetsfältet kan du *högerklicka på ikonen i aktivetsfältet* och då få upp en lista över de dokument du har arbetat med, det senaste överst. Därifrån kan du lätt öppna ett dokument. Om det är något dokument som du vill ska återfinnas på denna lista för alltid kan du klicka på *nålen som syns när du för musen över filnamnet*. Då kommer den aktuella filen att finnas under rubriken *Fäst*.

Skärminspelning

Skärminspelning på androidmobil

Om du vill förklara för någon vad som händer i din mobil kan du använda *Skärminspelning*. På en androidmobil sveper du med fingret från överkanten på mobilen och nedåt på skärmen. Då får du tillgång till en rad inställningar bl.a. *Skärminspelning*. Du kan behöva svepa till höger för att få fram Skärminspelningen. Tryck på *Skärminspelning* och därefter på *Starta*. Då starar en inspelning av skärmen och du kan visa vad som händer när du gör si och så. När du är klar trycker du på den vita fyrkanten, dvs. *stoppknappen*. Den inspelade filmsnutten återfinns därefter i *Galleriet* i mappen Skärminspelning. Du kan skicka den som bilaga i ett mejl till någon som förhoppningsvis kan hjälpa dig förklara varför mobilen beter sig som den gör.

Skärminspelning på iPhone

1. Öppna *Inställningar > Kontrollcenter* och tryck på *+*-tecknet bredvid Skärminspelning.
2. Tryck på *"startknappen"* och vänta på den tre sekunder långa nedräkningen.
3. När du vill avsluta inspelningen öppnar du *Kontrollcenter* och trycker på *"stoppknappen"* eller det röda statusfältet högst upp på skärmen. Tryck sedan på *Stoppa*.

4. Den inspelade filmsnutten finner du genom att öppna *Bilder* och välj sedan din skärminspelning.

Skärminspelning på dator

Skapa en skärmbild

Vill du ta en bild av en del av skärmen kan du klicka på *Windows-tangenten + Shift + s*. Därefter markerar du med musen en ram kring det område på skärmen som du vill avbilda och släpper därefter musknappen. Du kan sedan kopiera din bild exempelvis till Word med *Ctrl-tangenten + v*. Ett alternativ är att uppsöka *Skärmsklippverktyget* i listan över program/appar. Därefter klickar du på nytt, markera området du vill avbilda och släpper musen. Vill du spara bilden klickar du på diskett-ikonen alternativt *Arkiv>Spara som* och döper filen.

Skapa en filmsnutt

Tryck på tangenterna *Windows+Alt+R (Record)* och börja spela in direkt. Under inspelningen kommer du se en liten rektangel som visar hur lång tid klippet är. När du känner dig färdig, klicka på *stoppknappen*. För att hitta filmsnutten: Öppna Xbox Game Bar (*Windowstangenten + G*) och klicka på tredje ikonen från vänster (*Klipp*) i den svarta listen och därefter på visa mina klipp i den ruta som kommer upp.

Surfa via mobilen

Om du vistas på ett ställe där det inte finns något wifi-nätverk och behöver använda din bärbara dator kan du använda internetdelning via mobilen. Då skapar din mobiltelefon ett trådlöst nätverk som andra enheter kan koppla upp sig till. Alla enheter som är uppkopplade till nätverket använder då data från din telefons mobilabonnemang. Det förutsätter att du har *surftillägg* till ditt mobilabonnemang vilket de flesta har. Ju mer man betalar för abonnemanget desto större surftillägg brukar man ha och när det gäller vissa abonnemang kan man också spara outnyttjat surftillägg. Självt har jag 3GB per månad. Det är således en god idé att veta hur stort surftillägg du har innan du börjar surfa på datorn via din mobil.

Surfa via en androidmobil

För att komma igång öppnar du *Inställningar* och klickar på *Internetdelning > Anslutning > Mobil hotspot och Internetdelning*. Därefter aktiverar du *Mobil hotspot* och när du därefter klickar på *Mobil hotspot* ser du nätverkets namn och lösenord. I datorn söker du sedan upp detta nätverket och skriver in lösenordet. Glöm inte att avaktivera *Internetdelningen* när du är klar för att spara på batteriet. För att sluta dela internet från din telefon går du tillbaka till *Inställningar>Anslutning>Mobil hotspot och Internetdelning* och avaktiverar *Mobil hotspot*.

I vissa Android-telefoner kan du stänga av och sätta på *Internetdelning* med snabbinställningarna som visas ovanför notiserna (*Mobil hotspot*) när du drar ner fingret från toppen av skärmen. Denna snabbinställning låter dig stänga av och sätta på *Internetdelningen (Mobil hotspot)* på din telefon.

Surfa via en iPhone

För att komma igång med att dela din uppkoppling med iOS går du först till *Inställningar*, sedan till *Mobilnät* och slutligen *Internetdelning*. Här kan du aktivera *Internetdelning*. Du ser också namnet och lösenordet till mobilens nätverk. I datorn söker du sedan upp detta nätverket och skriver in lösenordet. När du har aktiverat internetdelning första gången dyker en snabbgenväg upp på förstasidan för telefonens inställningar.

När en eller flera enheter har kopplat upp sig till din telefon ser du statusen för din internetdelning längst upp på skärmen. Där kan du se hur många enheter som är kopplade till din telefon just nu. Glöm inte att avaktivera *Internetdelningen* när du är klar för att spara på batteriet. För att sluta dela internet från din telefon går du tillbaka till *Inställningar* och klickar på *Internetdelning*.

QR-kod

En QR-kod är ett slags *streckkod*, en bild som innehåller inbäddad information, text och/eller siffror. Om du har en "QR-kod-läsar-app" och tar ett kort på den med din mobiltelefon, så kan du få mer information eller surfa till en webbplats. I moderna mobiler går det även att använda kamera-appen. Detta utan att behöva skriva in adressen manuellt.

QR-koder blir nu allt vanligare i reklam och tidningsannonser. QR-koden på matprodukter visar ofta innehåll och ursprungsland medan QR-koder på teaterannonser oftast leder till teaterns webbplats. Med en QR-kod i annonsen kan tidningsläsaren enkelt surfa vidare till en hemsida med mer information om produkten. QR-koder har även börjat dyka upp i TV och då hänvisar den till en webbsida där du kan få mer information.

Om du vill veta hur man skapar en QR-kod kan du titta på följande filmsnutt på Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=0UNaljXPsf0>. Om du vill skapa en egen QR-kod kan du göra det på <https://www.skapaqrkod.se/>. En QR-kod bör vara 2–3 cm bred och hög.

Testa gärna följande QR-kod:

Skräppost och reklam

2008 var cirka 90% av mejl som skickades skräppost (spam). Numera är det cirka 30%. E-postleverantörer som Gmail och Outlook har bra spamfilter där 99% av alla spam sorteras bort. Även andra e-postleverantörer har spamfilter, men det är inte säkert att de är lika effektiva. Ett spamfilter sorterar däremot inte bort reklam. Det är skillnad på *spam* och *reklam*.

Spam

- Mejl som du inte har bett om.
- Mejl från företag som du inte känner till.
- Kan vara försök att lura av dig betalningsinformation eller installera skadlig programvara.
- Spam är ofta reklam för produkter av tveksam karaktär, kasinon, sexuella tjänster m.m.
- Avsändaren har ofta en märklig avsändaradress som ser misstänkt ut.

Reklam

- Mejl från företag som du har haft kontakt med i en tävling eller liknande.
- Det finns vanligen en länk längst ner där du kan avanmäla dig om du vill.
- Reklammejlerna har ofta någon form av relevans för dig, eftersom du har haft en kontakt tidigare.
- Avsändaradressen är tydlig och en officiell e-postadress.

Så här kan du undvika spam

- Skapa en extra e-postadress som du använder online för tävlingar m.m. Då kommer spam till denna adress och inte till din "riktiga inkorg".
- Antivirusprogram förhindrar inte spam såvida de inte innehåller skadlig programvara. Då kan de vara ett skydd.
- Tänk dig för en extra gång innan du klickar på en länk, delar din e-postadress för att få olika utskick eller deltar i en tävling.
- Svara aldrig på skräppost/spam. Avsändaren är ofta en automatisk robot så då registrerar att du reagerat på mejlet och därför skickar ännu fler spam.
- Det finns olika sätt att läsa sina mejl. I vissa e-postprogram och webbmail kan du markera ett mejl som spam så att mejl från samma avsändare nästa gång hamnar direkt i spamfiltret/skräppostmappen.

Läsa e-böcker

Det finns många olika bokläsare. De är gratis att ladda ner. Om du inte redan har en bokläsare installerad rekommenderar jag följande:

I datorn

Ladda hem *Adobe Digital Edition*. Gå till följande adress i webbläsaren:

<https://www.adobe.com/se/solutions/ebook/digital-editions/download.html> Klicka på

Download Digital Edition [4.5.11 Windows \(8.24MB\)](#). Då laddas en s.k. exe-fil ner I din dator och när du klickar på den så installeras Adobe Digital Edition. Högerklicka sedan på den nedladdade filen och välj *Öppna med* Adobe digital Edition.

I Androidsurfplattan/-mobilen

Gå till Play Butik och ladda ner appen *Pocket Book Reader*. Installera den. Klicka sedan på den nedladdade filen och välj *Öppna med* Pocker Book Reader.

I iPhone/iPad

Gå till App Store och ladda ner appen *Pocket Book Reader*. Installera den. Klicka sedan på den nedladdade filen och välj *Öppna med* Pocker Book Reader.

Det går naturligtvis att använda även andra bokläsare. E-boken betar sig dock lite olika i olika bokläsare och i appen *Pocket Book Reader* tycker jag att den fungerar bra.

E-böcker på biblioteket

Blir du sugen på att läsa e-böcker så finns en mängd sådana att låna och ladda hem från biblioteket. Du går in på bibliotekets webbplats <https://biblioteket.stockholm.se/>, söker efter en titel och när du får upp titeln kollar du om den finns som epub-fil. Då kan du ladda hem den och läsa den i den

bokläsare du har i datorn/surfplattan eller i mobilen. Lånetiden för en e-bok är 28 dagar. Efter denna tid slutar den att fungera. Du behöver således inte lämna tillbaka den. Det krävs att du har en pin-kod till ditt bibliotekskort för att du ska kunna låna e-böcker. En pin-kod kan du få på biblioteket. Om du inte hunnit läsa ut boken kan du låna om den. Läs gärna mer på följande länk: <https://biblioteket.stockholm.se/artikel/e-b%C3%B6cker-%E2%80%93-s%C3%A5-funkar-det>. Har du problem att låna och läsa e-böcker kan du få hjälp på biblioteket.

Om du har problem att läsa bifogade fil kan du höra av dig till seniornetbaltzar@gmail.com.

Tips

Google Meet

Vill du skapa videomöte med anhöriga, vänner och bekanta? Vid sidan om Zoom, som vi använder i föreningen, har Google en videosamtalstjänst som heter Google Meet. De har gjort den tillgänglig via Gmail-appen som finns i alla androidmobiler med senare versioner av android. Du gör så här:

1. Öppna *Gmail-appen*.
2. Klicka på den nya knappen *Möte* längst ned. Om du inte ser detta kan du uppdatera Gmail-appen i Play butik.
3. Om du har fått en mötesinbjudan från någon så väljer du *Anslut med kod* och fyller i den kod du har fått och därefter trycker du på *Gå med*.
4. Om du i stället vill arrangera ett möte väljer du *Nytt möte* och bestämmer om du vill börja genast eller senare. Oavsett vad du väljer får du en möteslänk som du kan dela med andra. De kan sedan ansluta sig till mötet. De du avser att dela mötet med måste också ha Gmail-appen.
5. När du är inne i mötesrummet finns det längst ner ikoner för att avsluta samtalet och för att stänga på respektive stänga av kameran och mikrofonen. Om du vill "chatta" kan du trycka på de tre punkterna till höger och t.ex. skriva ett textmeddelande genom att klicka på *Meddelande i samtal*.

Begagnade Apple-produkter

För en vecka sedan släppte Apple en ny mobil iPhone 12, den första mobilen från Apple som stödjer 5G. Nya mobiler och surfplattor från Apple (iPhone och iPad) är dyra, men har också ett högt andrahandsvärde. När man idag vill köpa en ny iPhone eller iPad kan man byta in sin gamla mobil eller surfplatta. Dessa inbytta enheter säljs sedan begagnade. Om man funderar på att byta upp sin mobil eller surfplatta men inte vill köpa en helt ny kan man med fördel titta på begagnat-marknaden. Det finns företag som tar emot inbytta mobiler, renoverar dessa och säljer dem med garanti. Exempel på sådana företag är <https://swappie.com/> för iPhone och <https://mresell.se/> för iPad och iPhone.

Spela piano på datorn

Blir du sugen på att spela piano utan att ha ett piano så går datorn att använda även för detta. Öppna webbläsaren och gå in på följande adress: <https://experiments.withgoogle.com/shared-piano>. Klicka därefter på LAUNCH EXPERIMENT. Då kommer tangentbordet upp och det är bara att börja spela. Du måste förstås ha fungerande högtalare till datorn för att det ska funka.

När datorn hakar upp sig

När du fastnar i något problem i datorn eller mobilen och inte har en aning om hur du ska lösa det så är ett tips att göra en *omstart*. När du startar om datorn/mobilen så löses ofta problemet av sig självt.

Google Assistant

Google Assistant finns inuti din androidmobil. Tryck länge på hemknappen. Aktivera *Google Assistant* genom att säga "Ok Google". Du kan sedan muntligen be *Google* om hjälp, t.ex. väck mig klockan 8, hitta ett telefonnummer, skicka ett SMS eller varför inte nynna en melodi och fråga efter titeln. Säg *Vilken låt är det här* innan du börjar nynna. I bästa fall talar *Google* om vilken låt du nynnade. Du kan förstås också muntligen ställa faktafrågor till *Google* t.ex. Hur många invånare finns det i Sverige?

Emoji och smiley

Sannolikt vet du vid detta laget vad en smiley är, t.ex. en sådan här figur 😊. I datorn hittar du smileys om du trycker på *Windowstangenten och samtidigt på punkt* på tangentbordet. Då kommer det upp ett antal smileys att välja mellan.

Översätta tal

Ibland händer det att man vill tala med någon vars språk man inte förstår. Inga problem – det fixar *Google*. Öppna *Google Assistant* genom att trycka på hemknappen en kort stund. Tala om för *Google Assistent* att du vill: "Tolka till franska." *Google* ber dig "Sätta igång". Tala in ett meddelande på svenska och du får det på franska, både i text och tal. I iPhone antar jag att *Siri* kan hjälpa dig att tolka. Annars går det att ladda ner *Google Assistant* även till en iPhone.

Digicare tillsammans

Om du känner dig ensam och vill ha kontakt med någon som kanske också känner sig ensam så är ett tips att ladda ner appen *Digicare Tillsammans* till mobilen. Första gången du ska använda den behöver du logga in med *Mobilt bank-ID*. Därefter kan du kolla om det är någon träff du är intresserad av och anmäla dig till den. I nuläget finns det kvällsträffar varje kväll, träffar där man tränar sin engelska, tillsammans-träffar, spanska för nybörjare, seniorträffar, eftersnack till seniorsurfarna-träffar. Vill man ansluta till en träff klickar man på den och därefter på "Jag vill vara med" och följer anvisningarna. Man kan också själv starta en träff kring något ämne man är intresserad av.

Hitta olika tecken och utländska bokstäver

Om du använder olika tecken eller bokstäver från andra alfabet än det svenska så är det en god idé att skapa en genväg till *Teckenupsättningen i Windows 10*.

- Skriv *Teckenupsättning* i sökrutan längst ner till vänster på datorskärmen.
- Höger-klicka på det blå fältet där det står *Teckenupsättning*.
- Välj *Spara på start* eller *Spara i aktivitetsfältet*.

Windows kalkylator

Veckans tips är att utforska *Windows Kalkylator*. Skriv *kalkylator* i sökrutan längst till vänster bredvid *Windows-fönstret*. Öppna kalkylatorn genom att klicka på den länk som kommer fram. Klicka därefter på de *tre vågräta strecken* högst upp till vänster. Då kommer det fram en mängd olika funktioner som kalkylatorn har. Den kan bl.a. omvandla olika storheter, valutor m.m. Med kalkylatorn kan du också göra komplicerade matematiska beräkningar men det blir kanske inte aktuellt i ditt fall.

Promenad på Manhattan

Drömmer du om att ta en tur på Manhattan i New York? Då kan du ta en taxitur i New York City på <http://driveandlisten.herokuapp.com/> i webbläsaren. Där kan du välja den stad du vill besöka.

Köpa och sälja begagnat

De flesta har hört talas om *Blocket.se* och *Tradera.com* där man kan köpa och sälja begagnat. Men det finns flera köp-och-sälj-sajter på nätet. En sådan plats är *Återvinn mera* med adress www.atervinnmera.se som är knuten till secondhand-butiker. Man letar, handlar och betalar online och går till butiken och hämtar det man köpt.

Loppmarknad på nätet

Vill du göra dig av med prylar du inte längre behöver så har man sedan länge kunnat sälja dem på *Blocket* eller *Tradera*. Nu finns också en *Loppis* på <https://citiboard.se/> där du kan sätta in en annons gratis. Och vill du skänka bort dina prylar kan du göra det via *Bortskänkes.se* (<https://bortskankes.se/>).

Digitalhjälp och betalninghjälp

Besök **Digitalhjälp** på <https://www.pts.se/digitalhjalpen>. Där finns steg-för-steg-guider och pedagogiska beskrivningar. Du lär dig mer om:

- Umgås digitalt
- Handla digitalt
- Legitimera dig digitalt
- Videosamtal
- Hjälp på distans

När du är klar med innehållet i *Digitalhjälp* kan du besöka **Betalningshjälp** på <https://betalningshjalpen.se/>. Där finns bl.a. mycket annat en beskrivning av hur du installerar *mobilt bank-ID* i din mobil via sex olika banker (Nordea, Swedbank, SEB, Handelsbanken, Länsförsäkringar, ICA-banken).

Vädertjänster och väderappar

Om du vill vara någorlunda säker på hur vädret kommer att bli kan det vara en god idé att ta en titt på flera vädertjänster, t.ex. *SMHI* (www.smhi.se), *Klart* (www.klart.se), *Yr* (www.yr.se), *Kustväder* (www.sjoraddning.se/vader). Samtliga dessa går att nå via appar eller i webbläsaren. Om du går in på SMHI via webbläsaren (www.smhi.se) i datorn får du också besked om hur säker prognosen är. Om du går in i appen *Weather Pro Free* kan du även se på en karta när en annalkande front, t.ex. ett annalkande åskväder, kommer att drabba dig.

Även när det gäller väder kan du fråga Google genom att i webbläsarens adressrad skriva t.ex. Värdet i Haparanda och klicka på Enter. Då får du upp ett antal länkar och kan klicka dig vidare till *Värdet i Haparanda för 10 dygn. Jämför SMHI och YR* www.vackertvader.se/haparanda/tio-dygn

Hitta-på-något-generator

SVT har tagit fram en *Hitta-på-något-generatorn* med olika saker att göra. Klicka på slumpgeneratorn för att få ett tips. Generatorn finns på <https://svt.se/special/hitta-pa-nat-generatorn>. Om du inte hittar något att göra i SVT-generatorn kan du ta fram androidmobilen om du har en sådan och trycka en stund på startknappen tills *Google Assistent* kommer upp. Då kan du t.ex. säga "Jag har långtråkigt" varpå Google ger dig något att skratta åt eller fundera över, eller om du vill kan Google även sjunga en stump för dig.

Ge liv åt gamla släktfoton

Om du vill skapa liv och rörelse i gamla släktfoton så kan du göra det på <https://www.myheritage.com/deep-nostalgia>. Gå till denna webbplats och ladda upp ett foto på någon gammal släktning och vänta en liten stund så kommer hen att bli levande igen.

Be datorn läsa upp texten

Om du av någon anledning har svårt att läsa vad det står på en webbsida eller i ett Worddokument kan du be att få texten uppläst. Gör så här:

Worddokument: Öppna en textsida. Klicka på *Granska* i menyn och därefter på *Läs upp*.

Webbläsaren Edge: Ta fram en webbsida och klicka på de *tre prickarna i övre högra hörnet* och därefter på *Läs upp* och därefter på *Tal*.

Om du inte är nöjd med själva rösten går den att anpassa i *Windows inställningar*. Klicka där på *Tid och språk*. Då ser du att grundinställningen är *Microsoft Bengt*. Men du kan byta till t.ex. Susan och få en kvinnlig röst. Där kan du också lägga in egen röst och välja språk.

Byta bakgrund på bild

Om du har ett fotografi med en trist bakgrund så kan du byta bakgrund genom en webbtjänst. Öppna webbläsaren <https://www.remove.bg/>. Ladda upp en bild (Upload Image). Bakgrunden kommer att tas upp när bilden är uppladdad. Du kan ladda ner den utan bakgrund (Download). Vill du i stället byta bakgrund klickar du på *Edit* och därefter på *Select Photo* och letar därefter upp den bild du vill ha som bakgrund. När du är nöjd med resultatet kan du ladda ner bilden till din dator (Download).

Google Keep vid minnesproblem

Om du har minnesproblem och kompenserar det med lappar med påminnelser på alla möjliga ställen. I så fall kan det vara en idé att samla alla påminnelser i *Google Keep*.

Google Keep finns både som ett *tillägg* till webbläsaren Chrome och som en *app* för mobilen, både för android och iOS. När tillägget är installerat i Google Chrome syns Google Keep som en liten knapp i verktygsfältet. Det går inte att skriva ut från Google Keep. Önskar du skriva ut får du kopiera innehållet och klistra in innehållet i t.ex. ett Word-dokument. I mobilen går det att lägga Google Keep som en widget på startsidan så att man inte behöver öppna appen för att se innehållet. Det går att förse en Google-Keep-anteckning med påminnelser, både i datorn och i mobilen.

Som vanligt ska Microsoft inte vara sämre än Google så de har skapat *appen To Do* där man kan skriva påminnelser.

WiFi-samtal vid dålig täckning på mobilen

Om du bor i en sommarstuga med dålig mobilmottagning men har ett skapligt wifi-nätverk i stugan kan du ringa via wifi-nätverket. Du aktiverar funktionen i androidmobilen via *Inställningar>Anslutning>Wi-Fi-samtal*. Det kräver en hyfsat modern androidmobil. Om och i så fall hur det går till i iPhone vet jag inte då jag inte har tillgång till en iPhone.

App för att studera stjärnhimlen

När mörkret börjar komma tillbaka blir även stjärnhimlen synlig. Om du vill bekanta dig närmare med stjärnhimlen så finns det förstås an app för det också. Den heter *Sky Map*. Det är en digital stjärnkarta. Installera appen och håll upp mobilen mot himlen så får du hjälp att identifiera stjärnorna. Du kan också söka efter en viss stjärna så får du hjälp att hitta den. Sky Map använder GPS och kompass.

Ställa alarm i Windows

Med diverse appar kan man ställa in *alarm* i mobilen men även i Windows kan man ställa in ett *alarm*.

1. Skriv *alarm & klocka* i sökrutan i *Aktivitetsfältet*.
2. Klicka på *Alarm & Klocka*.
3. Välj *Alarm* i menyn till vänster.
4. Flytta på reglaget På.
5. Klicka på dag då alarmet ska komma.
6. Ställ in en tid i fältet som öppnas.
7. Du kan välja typ av alarm och hur länge larmet ska larma.

Konvertera mellan olika måttenheter

Konvertera mellan massor av måttenheter kan du göra i **Windows kalkylator**. Skriv *kalkylatorn* i *Windows sökruta* längst ner till vänster och klicka på *Kalkylatorn med graffunktion*. Klicka på de tre vågräta strecken längst upp till vänster och välj vad det är du vill konvertera t.ex. valuta, temperatur (Fahrenheit till Celsius) volym (teskedar till milliliter), längd (t.ex. tum till centimeter) m.m. Välj den enhet du vill konvertera från och den enhet du vill konvertera till. Vill du konvertera valuta ställer du in det lands valuta du vill konvertera från och det lands valuta du vill konvertera till.

Funktioner i Windows musplatta

Om du har en bärbar dator har den en musplatta. Den har fler funktioner än att bara flytta muspekaren. Du kan t.ex. använda den för att zooma, bläddra och växla mellan program.

- Placera två fingrar på plattan och dra dem vågrätt eller lodrätt för att bläddra i ett fönster.
- Zooma och ut genom att knipa med två fingrar mot varandra och zooma in genom att spretna med två fingrar från varandra på plattan.
- Placera tre fingrar på plattan och dra åt vänster eller höger för att växla mellan öppna fönster.

App för att minska matsvinn

Vad kan du laga för mat med det du har hemma i kylskåpet? Det kan appen *Ingmar* (*Ingredientmatcher*) ge svar på. Den är en receptbank där du anger vad som ska ingå. Utifrån det du har hemma får du tips om vad du kan laga för mat. Första gången du använder tjänsten fyller du i vilka ingredienser du alltid har hemma (t.ex. olivolja, salt, mjöl, ...) och sedan är det bara att söka. Du kan även använda appen för att skapa inköpslistor. Tanken bakom Ingmar är att minska matsvinnet och så förstås att du ska få tips om recept som du inte lagar i vanliga fall. Appen finns för både android och iPhone.

Vykort online

Skulle du vilja *skicka ett vykort* kan du göra det utan att lämna hemmet. Du gör det framför datorn via Postnords tjänst "*Riktiga vykort*" (www.postnord.se/riktigavykort). Du kan skapa ett vykort utifrån dina egna bilder eller välja bland färdiga motiv. Därefter väljer du storlek, skriver en hälsning och lägger till adress samt betalar via Swish eller bankkonto. Vykorten kostar 20 kronor styck, 29 kronor om du önskar A4-format. *Blommogram* kan du skicka via Interfloras webbplats www.interflora.se. Skulle du vilja *uppvakta någon med en chokladask* kan du göra det via www.chokladogram.se.

Komma ihåg födelsedagar

Har du svårt att komma ihåg födelsedagar? I så fall kan jag rekommendera webbplatsen <https://birthday.se>. Om du skapar ett användarkonto där kan du skapa en lista över alla personer du

vill komma ihåg att uppvakta när de fyller år. När du har gjort det får du påminnelse via e-post en vecka före födelsedagen och på självaste födelsedagen. Vet du inte när en person fyller år kan du även lätt ta reda på det genom att göra en personsökning på samma webbplats.

Kortfilmer på SVT

Om du behöver "slå ihjäl" lite väntetid kan du ta en titt på en kortfilm. SVT har en samling av Sveriges Televisions bästa kortfilmer på <https://svt.se/kortfilm>. Du kan titta på filmerna utan kostnad och utan registrering.

Visning i Utforskaren

Om du i *Utforskaren* endast ser filnamnen på dina bilder, t.ex. IMG_1234, IMG_2345, ... så kan du i *Utforskaren* gå in på *Visa* och välja *Stora ikoner*. Då visas en miniatyr av bilderna eller dokumenten.

Svensk historia online

Hur mycket minns du av historieundervisningen i skolan? Varför inte ta en repetition nu när höstmörker och höstrusk gör det mindre attraktivt att vistas ute. Gå in på www.sverigeshistoria.se. Välj *För elever*. Klicka på det århundrade från Vikingatiden och framåt som du vill fördjupa dig i. Gå igenom lektionerna som kommer upp under tidslinjen. Så mycket intressantare och roligare det är att studera historia på detta sätt jämfört med de läroböcker vi hade på 50-talet där man hade tre sidor i läxa varje vecka och aldrig fick något riktigt sammanhang i de historiska händelserna.

Stänga av pekplattan

Om du har en bärbar dator och har kopplat en extern mus till den så behöver du inte använda *pekplattan*. Det är lätt att komma åt pekplattan och då blir den endast störande. I så fall är det en god idé att stänga av pekplattan – under förutsättning att du kollat att den externa musen fungerar. Det går att göra på flera sätt t.ex. så här:

Klicka på *Windowsfönstret* längst ner till vänster (*Startknappen*) och sedan på *Inställningar* (*kugghjulet*). Därefter klickar du på *Enheter* och rullar ner till *Pekplatta* och klicka. Nu kan du helt enkelt ställa reglaget vid *Pekplatta* i läge *Av* och du är permanent av med den - tills du slår på igen.

Podden Ålderstigen

Hur är livets final? Varför förknippas ålderdomen med lidande? Är gamla människor verkligen så ensamma? En serie om 80+ och åldrande ur ett existentiellt och nära perspektiv. Sveriges Radios nya podd med Hannah Engberg och Johan Croneman hittar du här <https://sverigesradio.se/alderstigen>.

Hitta vilse

Om du har *Plats/Platstjänster* aktiverad i din mobil så kan du i appen Google Maps se var du befinner dig om du skulle råkat gå vilse. Då blir det en blå punkt på kartan där du är. I en *androidmobil* aktiverar du *Plats* under *Inställningar>Plats*. Det går också att göra via snabbinställningar som du kommer åt genom att dra fingret från överkanten på mobilen och neråt. I en iPhone aktiverar du *Platstjänster* under *Inställningar* och *Integritet*.

TOA-Sverige

Om du är ute på stan och blir kissnödig kan du via appen *ToaSverige* lätt hitta närmaste offentliga toalett. I appen ska man även kunna se hur toaletterna används t.ex. när de rengjordes senast och hur när den närmaste ligger.

Appen Karma

Om du vill göra en insats för miljön (minskat matsvinn) och samtidigt få ett mål billig restaurangmat kan du installera appen *Karma* i din mobil. Den finns både i *App Store* och *Play Butik*. Över 100 000 restauranger och kaféer är anslutna till tjänsten där du erbjuds att köpa mat som är nära bäst-föredatum ofta till halva priset. När du startat appen väljer du t.ex. *Något till lunch eller middag*. Du får då förslag på olika rätter med prisuppgift som finns att inhandla i din närhet. När du klickar på *Köp* får du en närmare beskrivning av rätten samt var och när du kan hämta den. Det finns även uppgift om hur många portioner som finns kvar. Om du dra ner skärmen med fingret hittar du en karta med vägbeskrivning till korgen/butiken. När du bestämt dig klickar du på *Lägg i varukorg*. Därefter klickar du på *Varukorg* längst ner till höger och betalar rätten. Sedan är det bara att gå och hämta den på angiven tid.

Promenadsällskap

Är du sugen på att promenera men saknar promenadsällskap kanske appen *Walking Talking* är något för dig. När du installerat appen skapar du ett användarkonto och ger appen tillgång till *Platser* i din mobil. Därefter kan du antingen söka sällskap till en promenad du väljer eller också följa med på någon annans promenad genom att nappa på någon av de aviseringar om promenader som dyker upp i mobilen.

Panta allt som har en streckkod

Med appen *Bower* i mobilen kan du numera panta inte bara flaskor och ölburkar. Du kan panta även brödpåsar, mjölkförpackningar och allt annat som har en streckkod. Vill du testa så finns en beskrivning över hur man ska göra på <https://www.getbower.com/>.

Microsoft Tips

I gratisappen *Microsoft Tips* får du handfasta tips inom Windows inom en rad olika områden. Troligen finns appen redan installerad i din Windows-dator. Gå in på *Windowsfönstret längst ner till vänster* (Windows 10) och sök i app-listan på *Tips*. Om appen inte finns där går den att ladda hem i Microsoft Store.

Säkerhetskollen

Stöldskyddsföreningen har lanserat en webbplats som heter *Säkerhetskollen* (www.sakerhetskollen.se). Här kan du läsa om olika sorters digitala brott och det finns även ett antal tester. Du kan bl.a. testa hur mycket du kan om nätverkssäkerhet liksom ta reda på om din mejladress är säker.

Lösenordsrobot

På länken nedan kan du testa olika lösenord och se hur snabbt en hackare kan lista ut det. Skriv inte in dina egna lösenord i roboten utan hitta på lösenord som liknar dina lösenord i längd och komplexitet. Läs också om regler för ett bra lösenord:

<https://svenska.yle.fi/artikel/2017/02/15/digitraning-17-losenordsroboten-testa-hur-snabbt-ett-losen-hackas>

Ladda ner bilder från nätet

Det är inte tillåtet att hur som helst ladda ner och använda bilder från nätet. Mycket av innehållet på nätet är skyddat enligt upphovsrättslagen och det krävs tillstånd för att använda det i andra sammanhang. På **Pixabay** (<https://pixabay.com/sv/>) finns gratis bilder och filmer som du kan ladda ner och använda överallt utan att ange upphovsmannens namn. Innehållet på Pixabay är upphovsrättfritt.

Konstrunda

Är du sugen på en konstrunda utan att lämna hemmet kan du ladda hem och installera Googles app *Arts & Culture*. Där kan du söka på konstnärer och museer, klicka runt, uppleva och läsa om olika konstverk. Du kan även gå på virtuella turer genom olika museers lokaler.

Släktforskning

Sveriges släktforskarförbund har en gratis onlinekurs som heter *Börja släktforska*. I ett tiotal lektioner får du insikt i hur släktforskningen fungerar. Kolla på <https://rotter.se/for-nyborjare>.

Testa luktsinnet

Har du tappat luktsinnet efter covid-infektion? I så fall kan du få besked om hur du ska *lukträna* på följande webbplats, www.lukttraining.se.

Walking Talking

Har du inget promenadsällskap kanske appen Walking talking är en app för dig. Du kan bjuda in en vän och promenera ihop. När du promenerar sida vid sida med någon är det lättare att både lyssna och prata. Prova och bjud med någon du vet skulle må bra av en promenad! Ladda ner appen och kom igång! Mer info på <https://www.walkingtalkinginternational.com/natverket-for-promenader-for-dig-som-inte-vill-vara-ensam/>

Så var vädret förr i världen

På SMHI:S webbplats Hur var vädret? (www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/hur-var-vadret). Kan du får reda på hur vädret har varit på olika platser i Sverige. Du kan välja mellan att studera långsiktiga trender eller t.ex. hur vädret varit på julafton.

Ångra att du stängde en flik i webbläsaren

Om du har stängt Google Chrome av misstag så kan du starta den på nytt, men för att få tillbaka de flikar du hade upp innan du stängde den kan du klicka på Ctrl + Shift + T. Det gäller i Google Chrome, Edge och i Firefox. Handlar det bara om att få tillbaka en enstaka flik i Google Chrome kan du klicka på de tre lodräta prickarna uppe till höger och därefter på *Historik*. Då ser du vilka flikar som är *Nyligen stängda* och kan klicka på den flik du vill ha tillbaka.

Redigera en bild online

Om du har tagit en bild och det finns något på den som stör så kan du ta bort det i en on-line-tjänst. Öppna webbläsaren och gå till <https://cleanup.pictures/>. Där kan du ladda upp din bild och därefter "sudda bort" det du inte vill ha med i bilden. Du kan sedan ladda ner den retuscherade bilden.

Mobiltäckning

På sommaren är man ofta på annan plats och det kan vara så och så med mobiltäckningen. Även om det blivit mycket bättre sedan 4G kom så kan man på vissa ställen kan behöva gå upp på ett berg för att få god täckning.

Olika mobilleverantörers täckningskartor visas på <https://www.surf.nu/tackningskarta/>. Om du har dålig mobiltäckning hemma eller i sommarstugan kan du ta del av olika tips på Post- och Telestyrelsens webbplats <https://pts.se/sv/privat/telefoni/mobil-telefoni/tackning/>.

Hyra digitala prylar

Netonnet har börjat hyra ut elektronik såsom mobiler, surfplattor, bärbara datorer, hörlurar, smartklockor och tillbehör. Man kan "leasa" dem precis som man leasar en bil. Produkterna får på så

sätt en längre hållbarhet. Många brukare vill ha den senaste modellen och pensionerar sin mobil även om den skulle kunna användas många år till.

Kolla om någon stulit dina bilder

Om du laddar upp bilder i sociala medier så kan andra ladda ner och återanvända dem. Du kan på <https://tineye.com> kolla om någon har återanvänt dina bilder.

Varningar

Det finns många otrevligheter på nätet som kan drabba datorn och mobilen. Bedragare, hackare, tjuvar, virus, IT-brottslingar och skadlig programvara finns överallt och oftast med en väldigt bra förklädning. Det kan vara i form av förtroendeingivande tävlingar på nätet, trovärdiga appar till mobilen och välformulerade mejl i inkorgen. Allmänt kan sägas att Androidmobiler är betydligt mer utsatta för otrevligheter än iPhone, även om iPhone på senare år också har börjat drabbas skadliga företeelser.

Nätfiske

Phising är ett försök att lura av dig privat information som betalningsuppgifter, med ett mejl eller sms.

Tjuvaktiga appar

Vissa appar är utformade för att läsa ditt konto, radera ditt innehåll och rent allmänt skapa kaos. De finns som filer du kan råka hämta på nätet. De kan även förekomma i Play Butik.

Malware

Skadlig programvara som kan komma in i t.ex. mobilen när du hämtar filer (bilagor) i ett mejl eller klickar på infekterad reklam i webbläsaren.

Ransomware

Ransomware krypterar filerna i mobilen/datorn och upphovsmännen kräver pengar för att låsa upp dem.

Spionprogram/stalkerware

Spionprogram kan övervaka din datatrafik och vad du gör i datorn/mobilen. Den informationen, som kan innehålla inloggningsnamn och annan känslig data, skickas sedan till upphovsmännen.

I datorer med Windows 10 och Windows 11 finns *Windows Defender*, ett inbyggt antivirusprogram som anses vara tillräckligt för att skydda datorn. I Androidmobiler bör man installera en säkerhetsapp och den app som rekommenderas av PC-tidningen är gratisversionen av *Bitfender*. När Bitfender är installerat undersöker appen automatiskt nya appar som installeras och du kan vid behov scanna mobilen manuellt för att se om något elakt smugit sin in i din mobil.

En god regel är att aldrig klicka på länkar eller öppna bilagor från okända avsändare.

Windowsuppdatering

*Uppdatering till Windows 11 är aktuellt för alla nyare datorer som klarar Windows 11. Om du vill uppdatera till Windows 11 så gör det via *Windows Update* som du hittar när du klickar på *Windows fönstret>Inställningar>Uppdatering och säkerhet*. Om du får en uppmaning att uppdatera till Windows 11 kan det vara ett falskt uppdateringsprogram som man vill lura på dig. Klicka då inte på knappen *Download now* utan gå i stället till *Windows update*.*

Bedrägerimejl

Det cirkulerar mejl med upplysningen: *Din faktura har betalats två gånger*. De ser ut att komma från Telia eller Telenor och du uppmanas klicka på knappen: *Begäran om återbetalning*. Efter det står det: *OBS. Om detta inte löses inom de närmaste 12 timmarna kommer ingen återbetalning att ske*. Släng detta mejl! Det är ett försök till bedrägeri.

Falsk Elgiganten-representant

En ny våg av bedrägerier mot äldre härjar i Stockholms län. Gärningspersonen ringer och säger sig ringa från Elgiganten med en varning om att någon har försökt köpa dyra prylar eller teckna abonnemang i offrets namn. I en del fall ska bedragaren ha velat att offret ska logga in på titt Bank-ID och swisha stora pengar till "säkra" konton. Om du blir uppringd och får veta att du är utsatt för ett bedrägeriförsök så ge dig inte in i någon diskussion med uppringaren utan lägg på luren. Om du är orolig kan du därefter kontakta din bank och efterhöra om allt är okay med ditt konto.

Använd aldrig ditt bank-ID på uppmaning av någon annan person som har ringt upp dig eller tagit kontakt på annat sätt, t.ex. via sms eller sociala medier. Läs alltid texten som visas i Bank-ID-appen och kontrollera var du loggar in eller vad du skriver under. Är du osäker, välj att avbryta.

ID-kapning

Tusentals personer har fått samtal om att deras id-kort har kapats. Uppringaren utger sig för att vara polis. Men det är inte polisen som ringer. Kriminalkommissarie Jan Olsson har själv blivit utsatt och berättar: "Det var en inspelad röst som, på rätt bra engelska, sa att de var från Sveriges nationella polis och att de behövde dra in mitt id-kort." Han uppmanades trycka en etta och fyrkant för att komma vidare, och fick då prata med en riktig person. Personen sa att han jobbade på polisen och talade engelska med en ganska kraftig indisk brytning. "Jag frågade om vi skulle ta en fika eftersom vi jobbar på samma myndighet. Då bröts samtalet ganska fort." Om du blir uppringd och på bruten engelska uppmanas göra något avsluta genast samtalet.

Falskt problem med betalning

Jag har vid två tillfällen senaste månaderna fått mejl med besked om att det blivit fel med min betalning av faktura respektive att fakturan inte hade betalats. Båda avsåg digitala tjänster (Google Drive och FS-data där jag har min webbplats). Jag anmodades betala fakturorna före ett visst datum följt av besked om att fakturorna inte blir betala så stängs tjänsterna av. Jag misstänkte starkt att det var bedrägeriförsök men var inte helt säker. Jag kopierade Google Drive filerna till en extern hårddisk och avvaktade utgångsdatum då kontot skulle raderas. Fick därefter ett mejl att det var raderat men allt låg kvar som tidigare och gör det fortfarande. När det gäller FS-datas faktura kontaktade jag dem och fick besked att allt var i sin ordning och att det mejl jag fått var ett försök att lura mig att betala en obefintlig faktura. Tidigare har jag också fått mejl om att jag har betalat en faktura två gånger och

kan få pengarna tillbaka genom att klicka på en länk, vilket jag aldrig gör. Det gäller att vara på sin vakt hela tiden.

Var försiktig med ordet Ja

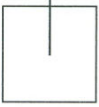
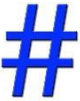

När någon ringer och börjar samtalet med: Är det Anna Andersson (om det är ditt namn)? Om du råkar heta Anna Andersson så svara inte Ja. Ett **Ja** kan av bedragare klippas ur sitt sammanhang och läggas in i ett kontrakt där du förbinder dig något och blir bedragen. Vid samtal från okända telefonnummer svarar jag inte med mitt namn. När jag får frågan "Är det Gunilla Brattberg" svarar jag i stället: Vad vill du? Eller också avslutar jag samtalet utan att säga något alls. Nästa gång ska jag nog testa *Hurså*.

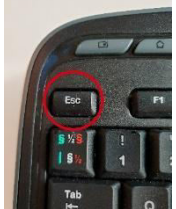

Säkerhetskollen

Vill du hålla dig uppdaterad när det gäller brottslig verksamhet på nätet kan du kolla på Säkerhetskollens webbplats <https://sakerhetskollen.se/aktuella-brott>.

IT-bildgåtor

	<p>Bilden föreställer en s.k. <i>QR-kod</i>. Om man har en QR-läsare i mobilen kan man öppna den och hålla den över koden. Då öppnar SeniorNet Kungsholmens nya webbplats (https://kungsholmen.seniornet.se). Det kan i nyare mobiler fungera även om man använder kameran i stället för en QR-app. Ta gärna en titt på SeniorNet Kungsholmens webbplats genom att scanna QR-koden.</p>
	<p>Bilden visade en s.k. HDMI-kabel som t.ex. används för att koppla en mobil, surfplatta, dator, chromecast eller digitalbox till en TV. HDMI står för <i>High-Definition Multimedia Interface</i>. Kabeln kan även användas för att koppla en extern datorskärm till en laptop samt för att koppla en skärm till en stationär dator. Det är således en kabel som har med skärmar av olika slag att göra.</p>
	<p>Syns denna bild i aktivitetslisten i datorn är du uppkopplad med en kabel till routern och internet.</p>
	<p>Syns denna bild i aktivitetslisten i datorn är du uppkopplad trådlöst via wifi till routern och internet.</p>
	<p><i>Tre vågräta streck under varandra</i>, som man ser man lite här och där i IT-världen, kallas ibland <i>Hamburgermeny</i>. När man klickar på strecken (eller prickarna) kommer det fram en meny med ett flertal alternativ. Samma funktion har tre prickar under varandra.</p>
	<p>Ovanstående bild är symbol för <i>bluetooth</i> som ibland även kallas <i>blåtand</i>. <i>Bluetooth</i> är en standard för trådlös, kortväga kommunikation mellan till exempel hörlurar och mobiltelefon eller mellan tangentbord och dator. Vissa skrivare kan också kopplas via bluetooth till en mobil eller en dator. Bluetooth kan användas för många elektroniska produkter som behöver kommunicera med andra delar i ett system med begränsat avstånd och måttlig hastighet.</p>

  <p>Android iPhone</p>	<p>Ovanstående bilder är de s.k. <i>dela-symbolerna</i>. När man t.ex. öppnar en bild i sin mobil så dyker dela-symbolen upp och när man klickar på den kommer det upp olika valmöjligheter att dela bilden med andra via t.ex. sms eller e-post, eller också spara den i t.ex. Google Drive eller Google Foto.</p>
	<p>Symbolen kallas <i>hashtag</i>. På svenska kallar men den ibland för <i>brädgård</i>, då den ser ut som karttecknet för brädgård. <i>Hashtaggar</i> används på många plattformar för <i>sociala medier</i> för att göra ett inlägg sökbar genom att användaren <i>kategoriserar</i> eller <i>taggar</i> sina inlägg enligt formen: <i>#seniornet</i>. På så sätt kan andra användare söka inlägg som i detta har fall har med SeniorNet att göra. Tecknet # skrivs genom att man på datorns tangentbord trycker in Shift + 3.</p>
	<p>När denna symbol syns är <i>GPS och Platstjänster</i> aktiverat på mobilen. Det innebär bl.a. att när du öppnar appen <i>Google Maps</i> så kommer du att få en blå prick på kartan där du (mobilen) befinner dig. Flera andra appar, t.ex. 112-appen, använder också Platstjänster. Om Platstjänster är aktivt kommer även Google att registrera vad du befinner dig när du t.ex. besöker ett apotek, en annan stad, en myndighet osv. I Google maps kan man få fram alla platser man har besökt – om man har haft Platstjänster aktiverat. Tycker man att det är otäckt ska man ha Platstjänster inaktiverat, men det innebär då att vissa appar inte fungerar fullt ut.</p>
	<p>När du klickar på ett gem i t.ex. ditt e-postprogram får du möjligheter att lägga till en <i>bilaga</i>.</p>
	<p>Det är inte svårt att gissa att bilden har med flygplan att göra. När den dyker upp i <i>statusraden</i> högst upp i mobilen så är <i>flygplansläge</i> aktiverat. Det är ett läge man använder när man flyger och som gör att man inte kan få kontakt med internet, inte heller ringa. Detta för att man inte ska störa instrumenten i flygplanet. Alla övriga funktioner i mobilen fungerar så du kan t.ex. lyssna på en ljudbok du tidigare har laddat ner. Det händer att man kommer åt denna ikon av misstag och då kan man inte ringa eller komma ut på nätet. Så om du plötsligt får dessa problem kan du kolla att flygplansläge inte är aktiverat.</p>
	<p><i>FN</i> är förkortning på <i>funktion</i>. FN-knappen på tangentbordet kallas <i>funktion-knappen</i>. Den kan vara placerad på olika ställen på olika tangentbord men finns oftast i nedre tangentraden. Det är ingen knapp som är aktuell för en "vanlig" användare men det kan vara bra att ha en aning om vad den har för funktion.</p> <p>Överst på tangentbordet finns det 12 funktionstangenter F1-F12. Till dessa är olika funktioner knutna. När t.ex. F11 trycks in när du har ett webbläsarfönster aktivt <i>visas den aktuella webbsidan i helskrämsläge</i>. När du trycker på den återgår skärmen till sitt ursprungliga, normala tillstånd. Om man bara trycker på FN-tangenten händer ingenting men om man trycker på FN-tangenten + någon av tangenterna F1-F12 så utförs den åtgärd som är "programmerad" till respektive funktions-tangent. Om FN-tangenten är intryckt kommer man således åt tolv andra funktioner på tangenterna F1-F12.</p> <p>Man kan säga att FN-tangenten påminner om Shift-tangenten. När man trycker ner Shift + en bokstav får man en stor bokstav. Det innebär att varje bokstavstangent rymmer två versioner (liten + stor bokstav) och genom att trycka mer Shift får man tillgång till serien med stora bokstäver. På samma sätt är det med FN-tangenten. När den trycks ner kommer man åt andra funktioner än dem som "normalt" är knutna till F1-F12-tangenterna. Detta är inget som normal-användare av dator behöver bekymra sig om. Det är sällan man behöver använda någon funktions-tangent, men jag har flera gånger fått frågan om vad FN-tangenten står för och detta är förklaringen.</p>

	<p>På tangentbordets numeriska del finns siffrorna 0-9. Dessa siffertangenter har ytterligare en beteckning. På mitt tangentbord har t.ex. tangenten för 1 även texten END. Om man klickar på NumLock-tangenten så kommer man åt alternativet END. Om NumLock inte är nedtryckt så blir det i stället en 1:a. Det du således behöver veta är att om du trycker på en siffertangent på det numeriska tangentbordet och det inte kommer någon siffra så måste du först trycka på NumLock-tangenten.</p>
	<p><i>Escape</i>-tangenten förekommer på de flesta tangentbord. Den är placerad längst upp i vänstra hörnet på tangentbordet och förkortas oftast <i>Esc</i>. <i>Escape</i> betyder <i>fly</i>, <i>flykt</i>. Genom att klicka på <i>Esc</i> avbryter man något som pågår. Den vanligaste orsaken till att man trycker på <i>Esc</i> är att man vill få bort en ruta/ett fönster som har dykt upp på skärmen.</p>
	<p>Denna "burk" är en s.k. <i>USB-hub</i>. En <i>hub</i> är i princip en förgreningskontakt – en gemensam anslutningspunkt. En <i>USB-hub</i> kan man t.ex. använda om man inte har tillräckligt många <i>USB</i>-kontakter i sin dator. Kopplar man in en <i>USB-hub</i> får man fler möjligheter att ansluta <i>USB</i>-utrustning. Via en <i>nätverkshub</i> kan man ansluta flera datorer till ett enda nätverk. En mer avancerad "förgreningskontakt" brukar kallas <i>switch</i>.</p>
	<p>Att detta är bilden för ett förstoringsglas vet alla, men vad händer när man klickar på symbolen? Man brukar tala om att det är en <i>söksymbol</i>. När man klickar på förstoringsglasen sätter datorn igång en sökprocess.</p>
	<p>Detta är bilder på <i>minneskort</i> respektive <i>mikro-minneskort</i> med tillhörande adapter. De går ofta under beteckningen <i>SD-kort</i> (<i>Secure Digital</i>). Normalstora minneskort brukar användas i digitalkameror medan mikro-minneskort används i mobiler och surfplattor. På dessa kort lagras man information.</p>
	<p>Ser man ett kugghjul så brukar det indikera att om man klickar på det kommer man till <i>Inställningar</i>.</p>
	<p>Detta är webbläsaren Google Chromes ikon.</p>
	<p>Om denna symbol syns visar det att du är uppkopplad till internet via <i>wifi</i>. Ju fler "ringar" du ser i symbolen desto bättre är uppkopplingen.</p>
	<p>Denna ikon symboliserar <i>batteriet</i> och <i>graden av laddning</i>. Ju fler staplar det finns inuti ramen desto bättre är batteriet laddat.</p>
	<p>Detta är en ikon för att <i>logga ut</i>. Den kan se lite olika ut men det brukar vara en pil åt höger.</p>
	<p>Det behövs inte så mycket fantasi för att förstå att denna ikon symboliserar en skrivare. När man klickar på den skrivs dokumentet ut.</p>
	<p>När man klickar på dessa ikoner så intar fönstret full-skärms-läge.</p>

	<p>Denna bild uppträder t.ex. i webbläsaren Chrome och när man klickar på den får man möjlighet att lägga till ett bokmärke, dvs. en genväg till sidan vid nästa tillfälle man vill besöka den.</p>
	<p>Denna symbol brukar betyda att om man klickar på den så uppdateras sidan, vilket innebär att den senaste versionen visas.</p>
	<p>AltGr (tangents till höger om blanksteg) Om man håller ner AltGr-tangenten och trycker någon annan tangent får man det tredje tecknet som finns på vissa tangenter. T.ex. @, £, \$, {, [,], }, \ ~</p>
	<p>USB-kabel Detta är en s.k. USB-kabel med vilken man kan koppla extern utrustning till en USB-port i datorn.</p>
	<p>Windows-fönstret även kallat Windows startknapp. Denna ikon finns i Windows-datorer längst ner till vänster på skärmen. När du klickar på den kommer det upp en startsida som är indelad i två fält. Det vänstra fältet innehåller alla appar/program som är installerade i datorn. Det högra fältet innehåller ikoner för de program du ofta använder och vill ha lätt tillgängliga. Längst ner i det vänstra fältet ser du ett kugghjul. Klick på detta leder till datorns <i>Inställningar</i>. Under denna ikon finns en ikon för <i>Av/På</i>. Om du klickar på den kan du välja <i>Strömsparläge</i> om du inte kommer att använda datorn på ett bra tag men ändå inte vill stänga av den.</p>
	<p>Denna bild är en symbol för <i>Papperskorg</i>.</p>